ಕರ್ನಾಟಕಸರ್ಕಾರ

ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ

ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ

2025-26

ತೃತೀಯ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ

8ನೇ ತರಗತಿ

ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ
ಬನಶಂಕರಿ 3 ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು – 560085.

ಮತ್ತು

ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ,ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ನಗರ- 560098

ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಶ್ಮಿ ಮಹೇಶ್ V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ	
ಡಾ. ತ್ರಿಲೋಕ್ ಚಂದ್ರ K V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಆಯುಕ್ತರು, ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು.	ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ H N, ನಿರ್ದೇಶಕರು DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು.
ಡಯಟ್ ಸಹಕಾರ	
ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಮತ್ತು ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-560098	ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಾಘವ ಹೊಳ್ಳ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-560098
ಸಂಯೋಜನೆ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಧಾ P ಹಿರಿಯ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು	
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಹಾಗೂ ಪರಿಶೀಲನೆ	
ಡಾ. ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವರು ಭಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಷಯ ಪರಿವೀಕ್ಷಕರು, ಆಯುಕ್ತರ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು-01	
ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ ರಚನಾ ತಂಡ	
ಪ್ರದೀಪ ಗಣಪತಿ ಖರ್ವಾ ಜನತಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಡತೋಕಾ ಹೊನ್ನಾವರ (ಉ.ಕ.)	ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ವಿ. ಭಟ್ಟ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಕರ್ಕಿ ಹೊನ್ನಾವರ (ಉ.ಕ.)
ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಜನತಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಬಾಡ ಕುಮಟಾ (ಉ.ಕ.)	ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಶ್ರೀ ಜಗದಂಬಾ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಸರಕುಳಿ ಸಿದ್ದಾಪುರ ಶಿರಸಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜಿಲ್ಲೆ.
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಭಟ್ಟ ಶ್ರೀ ಗಜಾನನ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಾನಳ್ಳಿ ಶಿರಸಿ . ಶಿರಸಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜಿಲ್ಲೆ.	ಗಣಪತಿ ಜೋಷಿ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಉಮ್ಮಚಗಿ ಯಲ್ಲಾಪುರ. ಶಿರಸಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜಿಲ್ಲೆ.

अनुक्रमणिका

क्र.सं	पाठस्य नाम	अधिगमफलम्	पृष्ठसङ्ख्या
		भागः -1	
1.	प्रार्थना	भारतीय संस्कृतसाहित्येतिहासे प्रार्थना,विविधश्लोकानां,सुभाषितानां च विवरणात्मकमवगमनम् ।	**07**
2.	अक्षराणि	वर्णमालायाः विवरणात्मकं ज्ञानं प्राप्नुवन्ति ।	**11**
3.	परिचयः	व्यवहारे सम्भाषणकौशलस्य भाषारचना व्यवस्थायाः संप्रदायस्य विचारान् अवगच्छन्ति ।	**14**
4.	नामपदम्	भाषायां पदानां प्रकृतिप्रत्ययानां विवेचनद्वारा सुबन्तपदानां विभक्तीनां,वचनानां,लिङ्गानां विषये अवगच्छन्ति,वाक्यरचनाकौशलं जानन्ति ।	**17**
5.	ऋतुपर्वाणि	भारतीय कालगणनायाः विषये मास,ऋतु,वासराः,पर्वानां विषये अवगच्छन्ति ।	**20**
6.	संख्या	संख्यायाः समयस्य विषये परिकल्पनं प्राप्नुवन्ति ।	**26**
7.	गतिस्त्वं भवानि	संस्कृतसाहित्यसुभाषितादिज्ञानं प्राप्य व्यक्तित्वविकसनं प्राप्नुवन्ति। पदच्छेदपूर्वक अन्वयज्ञानं प्राप्य तात्पर्यं लिखन्ति ।	**28**

8.	सन्धिः	भाषा रचनायाम् अक्षरसंयोजनं स्वरसन्धीनां विषयेषु छात्राणां अवगमनं भवति ।	**32**
9.	अतिथिदेवो भव	भारतीय संस्कृतसाहित्येतिहासे कथासाहित्यस्य विवरणात्मकं परिचयः। कथाद्वारा भारतीयस्संस्कृतेःपरिचयं प्राप्नुवन्ति ।	**34**
10.	उपसर्गाः अव्ययानि	भाषारचनायां क्रियापदानां ,उपसर्गाणां,अव्ययानां,व्यवस्थित ज्ञानं प्राप्नुवन्ति ।	**38**
11.	पत्राणि	वाक्यरचनाकौशलपूर्वकं भाषान्तरकरणं,पत्रलेखनं प्रबन्धरचनादि विषयेषु विशेषज्ञानं प्राप्नुवन्ति ।	**42**
12.	अनुवादः महर्षिः पाणिनिः **(पूरकपाठः)**	संस्कृतसरलवाक्यानि स्वभाषया अनुवदन्ति अनुवादकौशलं प्राप्नुवन्ति । भारतीय संस्कृतसाहित्येतिहासे कथासाहित्यस्य विवरणात्मकं परिचयः। कथाद्वारा भारतीयस्संस्कृतेःपरिचयं प्राप्नुवन्ति ।	**44** **45**

भागः –2			
13.	आदर्शः अमात्यः	भारतीय संस्कृतसाहित्येतिहासे कथासाहित्यस्य विवरणात्मकं परिचयः। कथाद्वारा भारतीयसंस्कृतेःपरिचयं प्राप्नुवन्ति ।	48
14.	क्रियापदम्	लट् लृट् , लोट् लङ्लकारयोः ज्ञानं प्राप्नुवन्ति। वाक्यप्रयोगं कुर्वन्ति	52
15.	सुभाषितानि	संस्कृतसाहित्यसुभाषितज्ञानं प्राप्य व्यक्तित्वविकसनं प्राप्नुवन्ति । पदच्छेदपूर्वक अन्वयज्ञानं प्राप्य तात्पर्यं लिखन्ति ।	55
16.	समासः	समासज्ञानं प्राप्य पठने लेखने भाषणे च पदविभाग-संयोगज्ञानकौशलं प्राप्नुवन्ति ।	59
17.	पुरुषोत्तमः	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति। वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं। सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	63

18.	बुद्धिः सङ्गानुसारिणी	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति। वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं। सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	**66**
19.	धीरः गुरुभक्तः	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति। वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं। सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	**70**
20.	अनुवादः	अनुवादकौशलं प्राप्य संस्कृतसरलवाक्यानि स्वभाषया अनुवदन्ति।	-
21.	प्रबन्धाः	स्वजीवने परिसरे च सम्भावितानुभवान् स्वलेखनमुखेन प्रकटयन्ति । श्रुतं / लिखितं / विचारान् स्वशैल्या लिखितरूपेण प्रकटयन्ति ।	**74**
22.	त्यागाज्जगति जीवन्ति **(पूरकपाठः**)	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति। वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं। सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	**75**

पाठः – प्रार्थना

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	आहत्य
प्रश्नाः	25	10	35
अङ्काः	30	15	45

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	10	10
2	लघु–उत्तराणि	20	20
3	दीर्घ–उत्तराणि	15	05
	आहत्य	45	35

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	25	35
सामान्यः	10	10
आहत्य	35	45

पाठ: – प्रार्थना

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत | (स्मरणम्) (सुलभम्)

1. "गणेश:" अस्य पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति |

अ) विनायक: आ) शिव: इ) नारद: ई) नारायण:

2. " देवी" अस्य पदस्य अन्यलिङ्गरूपम् इदं भवति |

अ) दानव: आ) देव: इ) दैव: ई) माता

3) " सत्यम्" अस्य पदस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति |

अ) तत्यम् आ) सुन्दरम् इ) असत्यम् ई) करुणम्

4) 'गुरु:' इत्यस्य अयं लिङ्ग: भवति |

अ) नपुंसकलिङ्ग: आ) त्रिलिङ्ग: इ) स्त्रीलिङ्ग: ई) पुल्लिङ्ग:

5) 'जिह्वा'अस्य पदस्य पर्यायपदम् इदं भवति |

अ) रसना आ) आनन्द: इ) रञ्जना ई) मन:

6) पुत्र:, स:, आत्मन:, कुमारी – अत्र समूहेतरपदम् इदंभवति |

अ) पुत्र: आ) स: इ) आत्मन: ई) कुमारी

7) 'गोविन्द:' अस्य पर्यायपदम् इदं भवति |

अ) गणेश: आ) चन्द्र: इ) वासुदेव: ई) मारुति:

8) 'भक्तावासम्' अस्य पदस्य पदविभाग: एवं भवति |

अ) भक्ता + अवासम् आ) भक्त+ आवासम् इ) भ+क्तावासम् ई) भक्तावा+सम्

9) 'गुरु:' अस्य पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति |

अ) अध्यक्ष: आ) अध्यापक: इ) पुरोहित: ई) दीपक:

10) माता, पिता, कुमारी, स्वसा इत्यत्र पुल्लिङ्गपदम् इदं भवति |

अ) माता आ)पिता इ) कुमारी ई) स्वसा

II. चतुर्थंपदं लिखत | (धारणम्) (सामान्यम्)

11. गौरीपुत्र: – गणेश: :: वासुदेव: – ---------------- |

12. शर्व: – शिव: :: विरिञ्चिवल्लभा – ----------------|

13. वीणाधारिणी – सरस्वती :: नीलकण्ठ: – ------------|

14. पुत्र: – सुत: :: जनक: – -------------------- |

15. गणेश: – शिव: :: कृष्ण: – ------------------- |

16. पुत्र: – पुत्री :: कुमार: – --------------------- |

17. रुद्र: – शिव: :: देवकीनन्दन: – ------------------|

18. सर्वशुक्ला – सरस्वती :: नन्दगोपकुमार: – ------------|

19. भक्तावास: – गणेश: :: जिह्वायां वास: – ------------|

20. देवकीनन्दन: – कृष्ण: :: सर्वशुक्ला – -------------|

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत | (स्मरणम्) (सुलभम्)

21. गौरीपुत्र: क: ?

22. जिह्वायां का वसति ?

23. नन्दकुमार: क: ?

24. मृत्युञ्जय: क: ?

25. क: आदि: ?

26. देवकीनन्दन: क: ?

27. वीणापुस्तकधारिणी का ?

28. कस्य परतरं नास्ति ?

29. सर्वशुक्ला का ?

30. अमृतेशः कः ?

IV. पाठस्य नाम उल्लिख्य श्लोकं पूरयत | (स्मरणम्) (सुलभम्)

31. प्रणम्य -------- |---------|---------|--------सिद्धये |

32. सामे-------- |---------|---------|--------सरस्वती |

33. कृष्णाय-------- |---------|---------|--------नमोनमः |

34. मृत्युञ्जयाय-------- |---------|---------|--------तेनमः |

35. गुरुरादि-------- |---------|---------|--------नमः |

पाठः – अक्षराणि पाठाधारित–मौल्याङ्कनम्

1.**उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्**

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	13	15	–	28
अङ्काः	13	15	–	28

2. **प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्**

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	9	9
2	लघु–उत्तराणि	19	19
3	दीर्घोत्तराणि	–	–
	आहत्य	28	28

3. **प्रश्नस्तरः**

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	28	28
साधारणः	–	–
आहत्य	28	38

पाठः – अक्षराणि

I सूक्तम् उत्तरम् चित्वा क्रमाक्षरेण सह योजयत । { स्मरणम्-सरलम् }

1 संस्कृतभाषायां कति वर्णाः सन्ति ?

A ४८ **B** ४६ **C** ४९ **D** ४७

2 संस्कृतवर्णमालायां स्वाराणां संख्या ।

A १३ **B** १४ **C** १५ **D** १६

3 लृ –इति वर्णः ।

A ह्रस्वस्वरः **B** दीर्घस्वरः **C** प्लुतस्वरः **D** अन्यस्वरः

4 अर्धमात्राकाले उच्छार्यमाण वर्णः एषः ।

A अ **B** ऋ **C** अं **D** अः

5 एषः दीर्घस्वरः ।

A अ **B** उ **C** ए **D** ऋ

6 एतत् अवर्गीयव्यञ्जनाक्षरम् ।

A भ **B** ज **C** स **D** इ

7 क्+आ+ल्+इ+द्+आ+स्+अः –एतत् पदस्य संयोजनरुपम् इदं भवति ।

A कालिदासाः **B** कालिदासः **C** कालीदासः **D** कालिदासे

8 स्वरव्यञ्जन संयोगेन उत्पन्नानि अक्षराणि एतानि ।

A गुणिताक्षरम् **B** संयुताक्षरम् **C** महाप्राणः **D** व्यञ्जनम्

9 अनेक व्यञ्जन संयोगात् एतत् अक्षरम् भवति ।

A गुणिताक्षरम् **B** संयुताक्षरम् **C** महाप्राणः **D** व्यञ्जनम्

II एकवाक्येन उत्तरं लिखत । { स्मरणम् / धारणम्/ सरलम् }

10 वर्णाः कति प्रकाराः सन्ति ?

11 स्वतंत्रतया उच्छार्यमाणः वर्णः कः ?

12 अनुनासिक अक्षराणि कानि ?

13 दीर्घस्वराः के ?

III पदानां वर्णविभागं कुरुत । { स्मरणम्- सरलम् }

14 अमरकोषः।

15 अर्जुनः ।

16 मण्डोदरी ।

17 कैकेयी ।

18 जनार्दनः ।

IV वर्णसंयोजनेन पदं रचयत । { स्मरणम्- सरलम् }

19 व्+अ+र्+आ+ह्+अ+म्+इ+ह्+इ+र्+अः ।

20 क्+उ+म्+आ+र्+अ+व्य्+आ+स्+अः ।

21 भ्+आ+स्+क्+अ+र्+आ+च्+आ+र्+य्+अः ।

22 र्+आ+म्+आ+य़्+अ+ण्+अ+म् ।

V अधोलिखित वर्णान् यथायोग्यं वर्गीक्रत्य लिखत । { स्मरणम्- सरलम् }

23 अ इ ऋ उ व य त फ ख ज म स ए ऐ औ लृ

स्वराः	वर्गीयव्यञ्जनानि	अवर्गीयव्यञ्जनानि

VI देवनागरीलिप्या लिखत । { स्मरणम्- सरलम् }

24 ಸರ್ವಜ್ಞಃ **25** ಶತ್ರುಘ್ನಃ **26** ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ **27** ಶಾಸ್ತ್ರಮ್ **28** ರಕ್ಷಕಃ

पाठः – परिचयः

पाठाधारित–मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	आहत्य
प्रश्नाः	13	14	27
अङ्काः	13	24	37

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	2	2
2	लघु–उत्तराणि	20	20
3	दीर्घ–उत्तराणि	15	5
	आहत्य	37	27

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	13	13
साधारणः	07	17
कठिणः	07	07
आहत्य	27	37

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |

1. 'अध्यापक:' इत्यत्र अयं लिङ्ग:भवति | (स्मरणम्) (सुलभम्)

अ) पुल्लिङ्ग: आ) स्त्रीलिङ्ग: इ) नपुंसकलिङ्ग: ई) त्रिलिङ्ग:

2. 'मित्रम्' अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति |

अ) मित्र: आ) शत्रु: इ) सखा ई) आत्मज:

II. चतुर्थं पदं लिखत | (धारणम्) (सामान्यम्)

3. दश – अध्यापका: :: त्रिशतम् – ---------------- |

4. अनुज: – अनुजा :: तनुज: – ------------------|

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत |(स्मरणम्) (सुलभम्)

5. गणेशस्य मित्रस्य नाम किम् ?

6. धीरजस्य गृहे कति जना: सन्ति ?

7. गणेश: कुत: आगतवान् ?

8. अध्यापका: कथं पाठयन्ति ?

9. गणेशस्य गृहं कुत्र भवति ?

10. गणेशस्य गृहे कति जना: सन्ति ?

11. धीरजस्य मित्रं क: ?

12. गणेश: किमर्थं नगरम् आगतवान् ?

13. शालायां कति छात्रा: सन्ति ?

14. शालायां कति अध्यापका: सन्ति ?

15. पाठ्यपुस्तकानां मूल्यं कियत् अस्ति ?

IV. प्रश्नवाक्यं कुरुत / रचयत | (धारणम्) (कठिणम्)

16. रामस्य पिता दशरथ: |

17. वृक्षे फलम् अस्ति |

18. भरत: नगरात् आगतवान् |

19. शालायां दश अध्यापका: सन्ति |

20. चतुर: बालक: सम्यक् पठति |

21. शालायाम् आहत्य त्रिशतं छात्रा: सन्ति |

22. इदं सुनीलस्य पुस्तकम् |

V. यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत | (धारणम्) (सामान्यम्)

23. अहं मैसूरुनगरात् आगतवान् |

क: पाठ: ? क: वदति ? कं वदति ?

24. अध्यापका: सुष्ठु पाठयन्ति |

क: पाठ: ? क: वदति ? कं वदति ?

25. अत्र पठ्यपुस्तकानि निश्शुल्करूपेण दीयन्ते |

क: पाठ: ? क: वदति ? कं वदति ?

26. कथम् अस्ति एषा शाला ?

क: पाठ: ? क: वदति ? कंवदति ?

27. किं मां मित्रत्वेन स्वीकरोति ?

क: पाठ: ? क: एवं पृच्छति ? कं पृच्छति ?

पाठः – नामपदम् पाठाधारित–मौल्याङ्कनम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

गतिस्त्वं भवानि	स्मरणम्	ग्रहणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	24	2	–	26
अङ्काः	24	2	–	26

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	22	22
2	लघु–उत्तराणि	04	04
3	दीर्घ–उत्तराणि	–	–
	आहत्य	26	26

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	16	16
साधारणः	10	10
कठिणः	–	–
आहत्य	26	26

चतुर्थः पाठः– नामपदम्

I समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमक्षरेण सह लिखत । [स्मरणम् – सरलम्]

1) रामः, कविः, रविः, हरिः अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति ।

A रामः **B** कविः **C** रविः **D** हरिः

2) गुरुः, रविः, रामः, मतिः अत्रसमूहेतपदम् इदं भवति ।

A गुरुः **B** रविः **C** रामः **D** मतिः

3) रामस्य अत्र एषा विभक्तिः भवति ।

A तृतीया **B** षष्ठी **C** पञ्चमी **D** द्वितीया

4) गीताभिः अत्र एषा विभक्तिः अस्ति ।

A चतुर्थी **B** पञ्चमी **C** तृतीया **D** सप्तमी

5) मया – तृतीया विभक्तिः :: त्वयि --- --- अत्र चतुर्थं पदम् इदं भवति ।

A प्रथमा **B** चतुर्थी **C** पञ्चमी **D** सप्तमी

II एक वाक्येन उत्तरं लिखत । [स्मरणम् / धारणम्– सरलम्]

6) नामपदं नाम किम् ?

7) नामपदस्य मूलरूपं किम् ?

8) रामः इत्यस्य प्रातिपदिकं किम् ?

9) गुरुः इत्येतत् पदं कस्मिन् लिङ्गे वर्तते ?

III इतरवचनरूपाणि लिखत ।[स्मरणम्/ धारणम् – साधारणः]

10) रामः _____ ____

11) रवये ____ ____

12) कस्य ____ ____

13) अहम् ____ ____

IV लिङ्गविभक्तिवचनानि लिखत । [स्मरणम् –सरलम्/ साधारणः]

14) रामे

15) लतायै

16) फलेषु

17) गुरुभ्यः

18) कयोः

19) मती

20) कूपे

V चतुर्थ पदं लिखत । [स्मरणम् – साधारणः]

21) मधु– नपुंसकलिङ्गः :: धेनुः – ......

22) मया – अस्माभिः :: कया – ......

23) त्वाम् – द्वितीयाविभक्तिः :: मयि – ......

24) ताभ्याम् – द्विवचनम् :: तेषु – ....

25) पिता – ऋकारान्तं पदम् :: गुरुः – ....

26) धातुः – क्रियापदस्य मूलरूपम् :: प्रातिपदिकम् – ... ..

पाठ: – ऋतुपर्वाणि   पाठाधारित–मौल्याङ्कनम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

गतिस्त्वं भवानि	स्मरणम्	ग्रहणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	41	25	01	67
अङ्काः	41	33	04	78

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्का:	प्रश्ना:
1	वस्तुनिष्ठ:	45	45
2	लघु–उत्तराणि	17	17
3	दीर्घ–उत्तराणि	05	16
	आहत्य	67	78

3. प्रश्नस्तर:

स्तर:	प्रश्ना:	अङ्का:
सुलभ:	62	54
साधारण:	16	13
कठिण:	–	–
आहत्य	78	67

पाठः – ऋतुपर्वाणि

I समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत । [स्मरणम् –सुलभम्]

1) भारतीय कालगणनायाम् एतावन्तः मासाः सन्ति ।

A) दाश B) एकादश C) द्वादश D) त्रयोदश

2) तटाकम् पदस्य पर्यायवादम् इदं भवति ।

A) कासारः B) नदी C) सागरः D) जलम्

3) कोकिलः पदस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।.

A) काकः B) पिकः C) भृङ्गः D) शुकः

4) अन्तः पदस्य विलोमपदम् इदं भवति ।

A) समीपम् B) दूरम C) निकटम् D) बहिः

5) असत्यम् पदस्य विलोमपदम् इदम् भवति ।

A) पथ्यम् B) सत्यम् C) अकृत्यम् D) पापम्

6) सर्वोत्तमः अत्र अयं सन्धिः भवति ।

A) सवर्णदीर्घः B) यण् C) वृद्धिः D) गुणः

7) वसन्तर्तुः अत्र अयं सन्यिः भवति ।

A) गुणः B) विसर्गः C) वात्न्तादेशः D) वृद्धिःः

8) एतावन्तः ऋतवः सत्ति ।

A) पञ्च B) सप्त C) नव D) षट्

9) एषः ऋतूनां राजा अस्ति।

A) वर्षा B) शिशिरः C) वसन्तः D) हेमन्तः

10) अस्मिन् ऋतौ शिवरात्रिपर्व आचर्यते ।

A) वसन्तः B) ग्रीष्म : C) शिशिरः D) शरत्

11) संस्कृतदिनम् अस्मिन् मासे पूर्णिमायाम् आचर्यते ।

A)श्रावण B) भाद्रपद C) पुष्य D) माघ

12) सर्वस्यादौ एषः ऋतुः भवति ।

A) शरत् B) ग्रीष्म C) वसत्तः D) शिशिरः

13) अस्मिन् ऋतौ वृक्षाः पर्णविहीनाः दृश्यन्ते ।

A) शिशिरः B) शरत् C) ग्रीष्म D) हेमन्तः

14) फलपुष्पैः अत्र एषा विभक्तिः भवति ।

A) प्रथमा B) पञ्चमी C) तृतीया D) द्वितीया

15) भवति अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमः B) उत्तमः C) मध्यमः D) ज्येष्ठ:

II चतुर्थं पदं लिखत।[धारणम् – साधारणम्]

16) चैत्रवैशाखौ —– वसन्तर्तुः :: ज्येष्ठाषाढौ ....

17) मकरसङ्क्रान्तिः—– हेमन्तर्तुः :: शिवरात्रिः —–– –

18) आकाशः – गगनम् :: समीरः —––

III एकवाक्येन उत्तरं लिखत।[स्मरणम् /धारणम्– सरलम्]

19) छात्राः सर्वे कुत्र गच्छन्ति ?

20) ऋतवः कति भवन्ति ?

21) ऋतूनां राजा कः ?

22) भारते केषाम् आधारेण पर्वदिनानि आचरन्ति ?

23) अध्यापिका छात्रान् कुत्र नयति ?

24) वसन्तऋतोः आगमनेन प्रकृतिः कथं शोभते ?

25) कस्मिन् ऋतौ आतपः प्रखरः भवति ?

26) कदा संस्कृतदिनम् आचर्यते ?

27) कदा वृष्टिकाल: समाप्तः भवति?

28) शरदृतौ कः सम्यक् प्रकाशते ?

29) मकरसङ्क्रान्ति: कस्मिन् ऋतौ आचर्यते ?

30) शिशिरर्तौ वृक्षाः कथं दृश्यन्ते ?

IV रिक्तस्थानानि पूरयत । [स्मरणम् / धारणम् – सुलभम्]

31) परस्परं .——– एव सम्भाषणम् ।

32) उद्याने वायुः —– वाति ।

33) वसन्तन्तर्तोः आगमनेन प्रकृतिः —– शोभते

34) भारते ऋतूनाम् आधारेण —– आचरन्ति ।

35) छात्रा: —– गन्तुम् इच्छन्ति ।

36) उद्याने वर्णरञ्जितानि —– सन्ति ।

37) सर्वस्यादौ ——–ऋतुः भवति ।

38) ग्रीष्मे – – – – –– प्रखर: भवति।

39) ग्रीष्मर्तौ – – – गर्जन्ति वर्षन्ति च ।

40) हेमन्तर्तौ प्रातः रात्रौ च अत्यधिकं – – – भवति ।

V विलोमपदं लिखत ।[स्मरणम् – सुलभम्]

41) प्राचीनम्

42) अन्तः

43) दुःखम्

44) निरुत्साहः

45) अपथ्यम्

46) असत्यम्

47) नवीनम्

48) स्मरामि

49) शैत्यम्

50) शुद्धम्

VI सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।[धारणम् – साधारणम्]

51) वर्षर्तुः

52) प्रवासार्थम्

53) सर्वोत्तमः

54) वसन्तर्तुः

55) विभागोऽस्ति

56) प्रत्येकं

57) सर्वस्यादौ

VII यथा निर्देशं लिखत [धारणम् –सरलम्]

58) वायु: अपि मन्दं मन्दं वाति । कःपाठः? क:वदति ? कं .वदति?

59) वर्षर्तुः किल ? कःपाठः ? कःवदति ? कं वदति ?

60) भारतीयानाम्. एतत् नूतन वर्षारम्भदिनम् । कःपाठः ? का वदति ? कं वदति ?

61) वयमपि शालायां संस्कृतदिनम् आचराम: कःपाठः ? कदा संस्कृतदिनं भवति? के वदन्ति ?.

VIII आम् वा न इति लिखत ।[धारणम् – साधारणः]

62) ऋतवः सप्त सन्ति ।

63) सर्वस्यादौ भवति वसन्तर्तुः।

64) ग्रीष्मानन्तरं शरदृतु: भवति ।

65) शरदृतोः समनन्तरं हेमन्तर्तुः भवति ।

66) शिशिरऋतौ वृक्षाः पर्णविहीना दृश्यन्ते ।

IX दशभि: वाक्यैः उत्तरं कर्णाटकभाषया आङ्गलभाषया वा लिखत । [अभिव्यक्तिः – साधारणः]

67) षड् ऋतव: के? वसन्तर्तुं वर्णयत ।

I. **अधोलिखितेभ्यः प्रश्नेभ्यः चत्वारो विकल्पाः प्रदत्ताः। समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।**

1. " दश " अस्य संख्यावाचकम् इदं भवति ।

A) ५ **B**) १५ **C**) २० **D**) १०

2. "४०" संख्यायाः पदरूपम् इदं भवति ।

A) चत्वारिंशत् **B**) दश **C**) त्रिंशत् **D**) विंशतिः

3. "५.००" इत्यत्र समयवाचके एवं भवति ।

A) एकवादनम् **B**) पञ्चवादनम् **C**) द्विवादनम् **D**) षड् वादनम्

4. " ०१ " अत्र परिमाणवाचके एवं भवति ।

A) अर्धम् **B**) पादम् **C**) पादोनम् **D**) पूर्णम्

5. "७" अत्र क्रमवाचके एवं भवति ।

A) सप्तमः **B**) तृतीयः **C**) नवमः **D**) सप्त

6. "पादोन षड्वादनं" नाम ।

A) ६.१५ **B**) ५.४५ **C**) ६.०० **D**) ५.३०

II. **चतुर्थं पदं लिखत ।**

7. ३५ : पञ्चत्रिंशत् :: १५ : ________।

8. ३.१५ : सपादत्रिवादनम् :: ३.३० : _______।

9. पञ्चमः :: पञ्चमी :: नवमः : ______ ।

10. एकः : पुल्लिङ्गः :: एका : _______ ।

11. १/४ : पादम् :: १/२ : ____ ।

12. अष्टादश : १८ :: अष्टाविंशतिः : ______ ।

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

13. संस्कृतभाषायां संख्याः कतिधा प्रयुज्यन्ते ?

14. संख्यावाचकः नाम किम् ?

15. क्रमवाचकः नाम किम्?

16. समयवाचकः नाम किम् ?

17. परिमाणवाचकः नाम किम् ?

IV. एतानि संख्यावाचकानि पदरूपेण लिखत ।

18. ४० .... ।

19. ३५ ....

20. १८ ....

21. २७ ....

22. १२ ....

23. ४८ ....

24. २१ ....

25. ०८ ....

26. ३१ ....

27. ४३ ....

V. समयं अक्षरैः लिखत ।

28. त्रिवादनम् ....

29. सपादनववादनम् ....

30. द्वादशवादनम् ....

31. सार्धचतुर्वादनम् ....

32. पादोनदशवादनम् ....

पाठाधारित मौल्याङ्कनम्

1 उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

गतिस्त्वं भवानि	स्मरणम्	ग्रहणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	10	11	15	36
अङ्काः	10	11	25	46

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र. सं.	प्रश्नयाः स्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
01	वस्तुनिष्ठ	10	10
02	लघु उत्तराणि	21	21
03	दीर्घ उत्तराणि	5	15
	आहत्य	36	46

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	10	10
साधारणः	21	21
कठिणः	5	15
आहत्य	36	46

I. अधोलिखितेभ्यः प्रश्नेभ्यः चत्वारो विकल्पाः प्रदत्ताः। समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. " अरण्यं " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) भवनम् **B**) आकाशः **C**) काननम् **D**) भुवनम्

2. "शत्रुः" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं वर्तते ।

A) मित्रम् **B**) रिपुः **C**) अरिः **D**) जयः

3. "पुत्रः" अस्य अन्यलिङ्गरूपः एषः भवति ।

A) पुत्रा **B**) पिता **C**) सुतः **D**) पुत्री

4. " जलम् " अस्य समानार्थकपदम् इदं वर्तते ।

A) उदकम् **B**) जलजा **C**) बलम् **D**) बिलम्

5. "कुबुद्धिः" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।

A) बुद्धिः **B**) दुर्बुद्धिः **C**) सुबुद्धिः **D**) अबुद्धिः

6. "भर्ता" अस्य अन्यलिङ्गरूपः एषः वर्तते ।

A) भ्राता **B**) पिता **C**) माता **D**) भार्या

7. " अनलः " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) अनिलः **B**) नलः **C**) अग्निः **D**) वायुः

8. "प्रमत्तः" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।

A) मत्तः **B**) अप्रमत्तः **C**) विप्रमत्तः **D**) सुप्रमत्तः

9. "जानामि" इत्यत्र एषः लकारः वर्तते ।

A) लृट् **B**) लङ् **C**) लोट् **D**) लट्

10. "विवादे" इत्यत्र एषा विभक्तिः वर्तते ।

A) प्रथमा विभक्तिः **B**) सप्तमी विभक्तिः **C**)द्वितीया विभक्तिः **D**) षष्ठी विभक्तिः

11. " जाया " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) जामाता **B**) पत्नी **C**) पतिः **D**) पुत्री

12. "महेशं" इत्यत्र एषा विभक्तिः वर्तते ।

A) द्वितीया विभक्तिः **B**) पञ्चमी विभक्तिः **C**) सप्तमी विभक्तिः **D**) षष्ठी विभक्तिः

13. "एका" अस्य अन्यलिङ्गरूपः एषः भवति ।

A) एकम् **B**) एकता **C**) एकत्र **D**) एकः

14. "सदाहं" इत्यत्र एषः सन्धिः वर्तते ।

A) सवर्णदीर्घ सन्धिः **B**) गुण सन्धिः **C**) वृद्धि सन्धिः **D**) पूर्वरूप सन्धिः

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

15. पुत्रः : प्रथमा विभक्तिः :: सुरेशम् : ________।

16. पुण्यः : पापः :: भीरुः : _______।

17. अब्धिः :: सागरः :: निशीथेश्वरः : ______ ।

18. भवानि : सम्बोधना विभक्तिः :: विपत्तौ : _______ ।

19. तातः : माता :: दाता : ____ ।

20. विद्या : आकारान्तः :: गतिः : ____ ।

21. अनाथः : नाथः :: दरिद्रः : _____ ।

22. चान्यत् :: सवर्णदीर्घ सन्धिः :: रमेशः : _______ ।

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

23. त्वम् एका गतिः, का ?

24. संस्कृतभाषायां गानयोग्यानि कानि सन्ति ?

25. स्तोत्रेषु प्रसिद्धम् अष्टकं किम् ?

26. सदा अहं कां शरण्ये ?

27. स्तोत्राणां गायनेन किं किं लभ्यते ?

V. रिक्तस्थानं पूरयत ।

28. प्रपातः प्रकामी .... प्रमत्तः ।

29. न पुत्रो न पुत्री .... न भर्ता ।

30. न .... चान्यत् सदाहं शरण्ये ।

31. न जानामि .... व्रतं वापि मातः ।

32. गतिस्त्वं गतिस्त्वं .... भवानि ।

IV. श्लोकानां तात्पर्यं कन्नडभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

33. भवाब्धावपारे महादुःखभीरुः प्रपातः प्रकामी प्रलोभी प्रमत्तः ।

कुसंसारपाशप्रबद्धस्सदाहं गतिस्त्वं गतिस्त्वं त्वमेका भवानि ॥

34. कुकर्मी कुसङ्गी कुबुद्धिः कुदासः कुलाचारहीनः कदाचारलीनः ।

कुदृष्टिः कुवाक्यप्रबन्धस्सदाहं गतिस्त्वं गतिस्त्वं त्वमेका भवानि ॥

35. अनाथो दरिद्रो जरारोगयुक्तो महाखिन्नदीनस्सदाजाड्यवक्त्रः ।

विपत्तौ प्रविष्टः प्रणष्टस्सदाहं गतिस्त्वं गतिस्त्वं त्वमेका भवानि ॥

36. न तातो न माता न बन्धुर्न दाता न पुत्रो न पुत्री न भृत्यो न भर्ता ।

न जाया न विद्या न वृत्तिर्ममैव गतिस्त्वं गतिस्त्वं त्वमेका भवानि ॥

37. न जानामि पुण्यं न जानामि तीर्थं न जानामि मुक्तिं लयं वा कदाचित् ।

न जानामि भक्तिं व्रतं वापि मातः गतिस्त्वं गतिस्त्वं त्वमेका भवानि ॥

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	8	23	–	–	31
अङ्काः	8	23	–	–	31

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनिष्ठः	12	12
2.	अतिलघूत्तरम्	–	–
3.	लघूत्तरम्	19	19
4.	दीर्घोत्तरम्	–	–

3. प्रश्नस्तरः

क्र.संख्या	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभम्	8	8
2.	साधारणम्	4	4
3.	कठिनम्	19	19
4.	आहत्य	31	31

I. अधोलिखितेश्यः प्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः । समुचित विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. वर्णांनां अत्यन्तं सामिप्यं इदं भवति । (स्म–सु)

A. समासः B. सन्धिः C. उपसर्गः D. अव्ययम्

2. बालापराधः अत्र सन्धिविभजनम् एवं भवति

A. बालः+ अपराधः B. बाले+अपराधः C. बाल+अपराधः D. बालाय+अपराधः

3. अत्र गुणसन्धेः उदाहरणम् इदं भवति ।

A. गणेशः B. देवालयः C. गौरीशः D. मुनीन्द्रः

4. वाणी+एका अत्र सन्धिरूपम् इदं भवति

A. वाण्येकः B. वण्येका C. वाणीएका D. वाण्येका

5. एकैकम् अत्र अयं संन्धिः भवति ।

A. गुण B. सवर्णदीर्घ C. वृद्धि D. यण्

6. स्वरवर्णानां स्थाने जायमानः व्यत्यासः लोपो वा जायते अयं सन्धिः भवति ।

A. व्यञ्जन B. विसर्ग C. गुण D. स्वर

7. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति ।

A. गुण सन्धिः B. यण् सन्धिः C. विसर्ग सन्धिः D. वृद्धि सन्धिः

8. अत्यल्पः अत्र अयं सन्धिः भवति ।

A. सवर्ण B. यण् C. गुण D. वृद्धि

II. चतुर्थ पदं लिखत (धा–सा)

9. गुणसन्धिः : अ, आ इत्येतयोः वर्णयोः इ, ई, उ, ऊ, ऋ ॠ इत्येतेषु परेषु क्रमात् ए, ओ, अर् चेति वर्णाः एकादेशा भवन्तिः, सवर्णदीर्घसन्धिः _____

10. समासप्रकाराः : चत्वारः ; सन्धि प्रकाराः ___________

11. विद्यालयः : सवर्णदीर्घसन्धिः, सूर्योदयः ___________

12. अ आ इत्येतयोः वर्णयौः ए ऐ, ओ औ चेत्येषु वर्णेषु, क्रमात् ऐ औ वर्णे आदेशौ भवतः एषःवृद्धिसन्धिः ;
इ ई, उ, ऊ, ऋ ॠ लृ चैतेषां वर्णनां असमानवर्णे परे क्रमात् य, व, र, ल, वर्णाः आदेशाःभवन्तिः ____

III. सन्धिं विभज्य नाम लिखत । (धा–क)

13. भयोत्पादकाः 14. चराचरम् 15. भावैकयम् 16. चलोर्मि

17. मुनीन्द्रः 18. मन्वन्तरम् 19. गौरीशः 20. महर्षिः

21. विद्यैका 22. वध्वलङ्कारः 23. गुरुपदेशः 24. बालौष्ठः 25. पित्राज्ञा

26. साधूवाच 27. सप्तर्षयः 28. दिवौकसः 29. लाकृतिः 30. मातृणम् 31. दिव्यौषधम्

पाठः – अतिथिदेवो भव ।　　　　　　　　　　पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्ति:	आहत्य
प्रश्ना:	26	14	01	41
अङ्का:	28	28	04	60

2. **प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्**

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्का:	प्रश्ना:
1	वस्तुनिष्ठ:	18	18
2	लघु–उत्तराणि	20	15
3	दीर्घोत्तराणि	22	08
	आहत्य	60	41

3. **प्रश्नस्तर**:

स्तर:	प्रश्ना:	अङ्का:
सुलभ:	36	44
साधारण:	02	10
आहत्य	38	54

नवमः पाठः – अतिथिदेवो भव ।

I समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत [स्मरणम् – सुलभः]

1) पञ्चतन्त्रस्य रचयिता एषः अस्ति ।

A. नारायण पाण्डितः **B.** विष्णुशर्मा **C.** वाल्मीकिः **D.** व्यासः

2) मित्रलाभ, लब्धप्रणाशः, मित्रभेदः, रामायणम् अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति ।

A मित्रलाभः **B** लब्धप्रणाश: **C.** मित्रभेद: **D** रामायणम्

3) एषः महिलारोप्यनगरस्य राजा अस्ति ।

A भोजः **B** विक्रमः **C** अमरशक्तिः **D** रामः

4) वायुः पदस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A वातः **B** जलम् **C** गगनम् **D** पर्णम्

5) अनल: पदस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A अनिलः **B** वातः **C** निर्मलः **D** अग्नि:

6) जाले –अत्र एषा विभाक्ति: अस्ति ।

A प्रथमा **B** तृतीया **C** पञ्चमी **D** सप्तमी

7) व्याधाः, कपोता, पर्णम्, व्याधौ अत्र बहुवचनपदम् इदं भवति ।

A व्याधाः **B** कपोता **C** पर्णम् **D** व्याधौ

8) ददामि अत्र एषः पुरूषः अस्ति !

A प्रथम: **B** मध्यमः **C** उत्तमः **D** अन्न्य पुरूषः

II एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।[स्मरणप् / धारणम् – सरलम्]

9) व्याधः कीदृशः आसीत् ?

10) व्याधः कपोतां कुत्र स्थापितवान् ?

11) कपोत: किम् आनीय अग्निं ज्वालितवान् ?

12) व्याध: कस्य अतिथिः ?

13) कपोतयोः मरणं दृष्ट्वा व्याधः किं कृतवान् ?

14) पञ्चतन्त्रं कः रचितवान् ?

15) महिलारोप्यनगरस्य अधिपः कः ?

16) पञ्चतन्त्रग्रन्थे कति तन्त्राणि सन्ति ?

17) कपोता कुत्र पतिता ?

18) वायुः कथं वाति स्म ?

19) कपोतः कैः अग्निं ज्वालितवान् ?

20) कस्य मनसः परिवर्तनम् जातम् ?

21) व्याधः किं परित्यक्तवान् ?

22) व्याधः शेषं जीवनं कथं यापितवान् ?

III समानार्थकपदानि लिखत ।[स्यरणम्– सरलम्   ]

23) वायुः

24) पत्रम्

25) व्याधः

26) अनलः

27) वर्षा

IV एतेषां शब्दानां इतररूपाणि लिखत ।[स्यरणम् – सरलम्]

28) व्याध: ____ _____

29) कपोता ____ _____

30) पर्णम्   ____ _____

31) जाले   ____ ____

32) अधर्मेण   ____ ____

V यथा निर्देशं लिखत ।[धारणम्– सरलम्]

33) एतस्य सत्कारं करोतु ।   कःपाठः ? का वदति ? कं वदति ?

34) एषः व्याधः मम अतिथिः अस्ति ।   कःपाठः ? क: वदति ? कस्य अतिथिः अस्ति ?

35) एतादृशाः पक्षिण: अपि धर्माचरणं कुर्वन्ति ।   कःपाठः ? क: एवं चिन्तयति ? के धर्माचरणं कुर्वन्ति?

VI द्वित्रैः वाक्यैः उतरं लिखत ।[धारणम् – कठिनम्]

36) कपोतयोः मरणं दृष्ट्वा व्याधः किं कृतवान् ?

37) महावृक्षस्य अधः आगतः व्याधः किमुक्तवान् ?

38) व्याध: अन्ते किं चिन्तितवान् ?

VII घटनानुक्रमेण लिखत ।[धारणम् – साधारणः]

39) अ) कपोतः पञ्जरे स्थितां पत्नीं दृष्टवान् ।

आ) अनन्तरं कपोतः स्वयम् अग्निं प्रविष्टवान्।

इ) व्याधः जालं प्रसारितवान्।

ई) कपोता अपि अग्निं प्रविष्टवती ।

उ) व्याधस्य मनसः परिवर्तनं जातम् ।

ऊ) एका कपोता जाले पतिता ।

VIII दशभि : वाक्यैः उत्तरं कर्णाटकभाषाया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।[अभिभक्तिः – साधारण:]

40) कपोतस्य अतिथिसत्कारं विवृणुत ।

IX कवेः देश–काल – कृतीनां विषये लिखत । [स्मरणम् – सरलम्]

41) विष्णुशर्मा

उपसर्गाः अव्ययानि च　　　　　　　　पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1 उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	22	03	--	25
अङ्काः	22	04	--	26

2 प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नानां स्वरुपः	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठाः	11	11
2	लघुत्तरं १(1 अङ्कः)	13	13
3	लघुत्तरं १(2 अङ्कः)	02	01
4	दीर्घोत्तरम् १(3 अङ्काः)	--	--
5	दीर्घोत्तरम् २(4 अङ्काः)	--	--
	अहत्य	26	25

3 प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	11	11
साधारणः	13	13
कठिणः	01	02
आहत्य	25	26

। सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत । (स्मरणम् –सुलभम्)

1 सर्वलिङ्गविभक्तिवचनेषु एतेषां रूपाणि समानानि तानि

A) नामपदानि B) अव्ययानि C)क्रियापदानि D) कृदन्तम्

2 रामः कृष्णः च पठतः । अत्र अव्ययम् भवति।

A) रामः B) कृष्णः C) च D) पठतः

3 गणेशः उत्तमः रमेशः अपि उत्तमः। .

A) गणेशः B) उत्तमः C) रमेशः D) अपि

4 गीता उच्चैः गयति । अस्मिन् वाक्ये अव्ययं भवति । .

A) गीता B) उच्चैः C)गायति D) अव्ययम्

5 वृक्षस्य अधः मूलम् अस्ति । अत्र अव्ययम्| .

A) वृक्षस्य B) अधः C) मूलम् D) अस्ति

6 पर्वतस्य उपरि देवालयः अस्ति । अत्र अव्ययम् |.

A) पर्वतस्य B) उपरि C) देवालयः D) अस्ति

7 अध्यापकः सम्यक् पाठयति ।अत्र अव्ययम् .

A) अध्यापकः B) सम्यक् C) पाठयति D) अस्ति

8 सर्वेऽपि जीवने सकृत् संस्कृतं पठन्तु । अत्र अव्ययम् .

A) सर्वेऽपि B) जीवने C) सकृत् D) संस्कृतं

9 सचीनः सुष्टु क्रीडति । अत्र अव्ययम् .

A) सचीनः B) सुष्टु C) क्रीडति D)अव्ययम्

10 रामः एव शूरः अस्ति । अत्र अव्ययम् .

A) रामः B) एव C) शूरः D) अस्ति

11 संस्कृतं सुन्दरं खलु । अत्र अव्ययम् .

A) संस्कृतं B) सुन्दरं C) खलु D) अव्ययम्

II उचितेन अव्ययेन रिक्तस्थानं पूरयत । (स्मरणम्– साधारणम्)

12 शिवस्य मस्तकस्य ______ गङ्गा विराजते।

13 रामः लक्ष्मणः सीता _____ अयोध्यम् आगच्छन्। .

14 शिशुः ___ रोदनम् अकरोत् ।(स्मरणम्– साधारणम्)

15 अहं शालां गच्छामि _____ पुत्री जननीम् अवदत् । .

16 अहम् ___ आपणं गच्छामि ।(स्मरणम्– साधारणम्)

17 देवदत्तः प्रतिदिनं _____ भोजनम् अकरोत् । .

18 उत्पीठिकायाः ___ बिदालः उपविष्टः अस्ति । .

III एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (स्मरणम्– साधारणम्)

19 अव्ययं नाम किम्? .

20 अव्ययभेदाः के? .

21 उपसर्गः नाम किम्? .

22 कति उपसर्गाः सन्ति? .

23 गच्छति –आगच्छति :: नयति _____ .

24 **याति – आयाति** :: **ददाति** – ____ .

IV द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत। (धारणम्– कठिणम्)

25 उपसर्गस्य उपयोगेन किं भवति?

पत्राणि

I. पत्रं लिखत ।

1. भवान्/भवती उत्सवनिमित्तं दिनद्वयस्य विरामं सम्प्रार्थ्य कक्ष्योपाध्यायं प्रति पत्रं लिखत ।
2. भवान्/भवती अनारोग्यनिमित्तं दिनत्रयम् विरामं सम्प्रार्थ्य मुख्योपाध्यायं प्रति विराम पत्रं लिखत ।
3. मञ्जूषातः पदं चित्वा विराम पत्रं लिखत ।

सकाशात –

रामः/गीता

श्री चेन्नकेशवप्रौढशाला,

होन्नावर ।

सविधे

श्री चेन्नकेशवप्रौढशाला,

होन्नावर ।

मान्याः,

विषय : विरामस्य प्रार्थना ।

अहं ___________ निमित्तं _________ विरामम् इच्छामी । अतः कृपया विरामम् द्वातु इति प्रार्थये ।

वन्दनानि

स्थलम् : होन्नावर	भवतः छात्रः / छात्रा
दिनाङ्कः २९–०७–२०२५	रामः/गीता

सविधे	निमित्तानि	
कक्ष्योपाध्यायः	देवदर्शननिमिलम्	एकं दिनम्
मुख्योपाध्यायः	पर्वनिमित्तम्	दिन चतुष्टयम्

4) मित्रं प्रति पत्रं लिखत

5) पितरं प्रति पुत्रस्य/पुत्र्याः पत्रम् ।

पाठः – **अनुवादः** **पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्**

1.**उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्**

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	24	2	–	26
अङ्काः	24	2	–	26

2. **प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्**

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	22	22
2	लघु–उत्तराणि	04	04
3	दीर्घोत्तराणि	26	26
	आहत्य	62	62

3. **प्रश्नस्तर**ः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	16	16
साधारणः	10	10
आहत्य	26	26

अनुवादः

I कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा अनुवादं कुरुत ।

1. सर्वेषु धनेषु विद्याधनम् एव उत्तमं धनम् इति मन्यते । विद्या एव अस्मान् सन्मार्गे स्थापयति ।

2. वसन्तः ऋतूनां राजा अस्ति । अस्मिन् ऋतौ युगारम्भः भवति । सर्वत्र वृक्षाः लताश्च पुष्पिताः भवन्ति । प्रकृतिः अत्यन्तमनोहारिणी भवति ।

3. भोः छात्राः ! मातापितरौ गुरुं च नमत । सत्प्रजाः भूत्वा भारतस्य अभिवृद्धये प्रयत्नशीलाः भवत ।

4. अस्माकं शालायाः छात्राः मृगालयं द्रष्टुं मैसूरु नगरम् अगच्छन् । ते तत्र गजान्, व्याघ्रान्, भल्लूकान्, मयूरान्, सर्पान्, हंसान् च अपश्यन् ।

5. अहं अष्टमी कक्ष्यायाः छात्रः अस्मि । अहं शालायां संस्कृतं पठामि ।

6. महाभारतस्य कर्ता वेदव्यासः । महाभारते अष्टादशपर्वाणि सन्ति ।

7. आञ्जनेयः श्रीरामस्य भक्तः आसीत् । रावणः एकदा सीतायाः अपहरणं कृतवान् ।

8. भगवद्गीता अस्माकं धर्मग्रन्थः । तत्र अष्टादश अध्यायाः सन्ति ।

II संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत ।

1. ಹಸುವು ಪೂಜನೀಯವಾಗಿದೆ. ನಮಗೆ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

2. ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದ ಹೆಸರು "ಸಂಸ್ಕೃತ ರಶ್ಮಿ". ಇದರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಮಧುರವಾದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ.

3. ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರು ನೂತನವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ.

4. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವೂ, ಸುಲಭವೂ ಮತ್ತು ಮಧುರವೂ ಆಗಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಅಭ್ಯಸಿಸೋಣ.

5. ನಾನು ಪ್ರತಿದಿನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

6. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಭಾರತ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾರತೀಯರು.

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	15	2	2	–	19
अङ्काः	15	6	8	–	29

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनिष्ठः	8	8
2.	वस्तुनिष्ठः	7	7
3.	अतिलघूत्तरम्	2	6
4.	दीर्घोत्तरम्	2	8

3. प्रश्नस्तरः

क्र.संख्या	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभम्	15	15
2.	साधारणम्	2	6
3.	कठिनम्	2	8
4.	आहत्य	19	29

I. अधोलिखितेश्यः प्रशनेश्यः चत्वारः विकल्याः प्रदत्ताः । समुचित विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत । (स्म–सु)

1. पाणिनेः पितुः नाम इदं भवति ।

   A. शिवः B. शलङ्खुः C. हरिः D. गणेशः

2. अगच्छत् अत्र एषः लकारः भवति ।

   A. लट् B. लोट C. लङ् D. लृट्

3. पाणिनेः मूलं नामधेयम् इदं भवति ।

   A. आहीकः B. रविः C. आरुणिः D. रामः

4. शिवः अस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

   A. विनायकः B. विष्णुः C. गोविन्दः D. महाबलः

5. गुरुकुले बुद्धिमान् छात्रः एषः आसीत् ।

   A. वररुचिः B. पाणिनिः C. गार्गी D. कनकः

6. पाणिनेः माता एषा भवति ।

   A. पार्वती B. लक्ष्मी C. सरस्वती D. दाक्षी

7. वर्तन्ते अत्र एषः पुरुषः भवति ।

   A. प्रथमा B. मध्यमा C. अन्य D. उत्तम

8. महर्षिः अत्र अयं सन्धिः भवति

   A. सवर्णदीर्घ B. यण् C. गुण् D. वृद्धि

II. एक वाक्येन उत्तरं लिखत । (स्म–सु)

9. शिवः कुत्र अनृत्यत् ?
10. पाणिनि प्रणीतः ग्रन्थः कः ?
11. माहेश्वर सूत्राणि कति सन्ति?
12. पाणिनेः गुरुकुलं कुत्र आसीत् ?
13. अष्टध्यायी ग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति?
14. पाणिनेः पितुः नाम किम् ?
15. पाणिनेः गुरुकुलस्य आचार्यः कः ?

III. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पुरयत् । (धा–सा)

16. येनाक्षरसमाम्नायम् ___________

___________________ नमः ।

17. नृत्तावसाने ____________________

______________ शिवसूत्रजालम् ।

IV. दश वाक्यैः उत्तरं कर्नाटक भाषया लिखत । (अ–क)

18. महर्षिः पाणिनिः इति विषयं अधिकृत्य लिखत ।

19. अष्टाध्यायी ग्रन्थम् अधिकृत्य लिखत ।

आदर्शः अमात्यः पाठाधारित मौल्याङ्कनम्

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

गतिस्त्वं भवानि	स्मरणम्	ग्रहणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	7	11	18	36
अङ्काः	7	11	28	46

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र. सं.	प्रश्नयाः स्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
01	वस्तुनिष्ठ	10	10
02	लघु उत्तराणि	21	21
03	दीर्घ उत्तराणि	5	15
	आहत्य	36	46

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	10	10
साधारणः	21	21
कठिणः	5	15
आहत्य	36	46

I. अधोलिखितेभ्यः प्रश्नेभ्यः चत्वारो विकल्पाः प्रदत्ताः। समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. " नगरं " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

   A) भवनम् **B**) पत्तनम् **C**) ग्रामम् **D**) मण्डलम्

2. "कृष्णः" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं वर्तते ।

   A) शुक्लः **B**) पीतः **C**) हरितः **D**) कालः

3. "वैदेशिकः" इत्यत्र एतत् लिङ्गं वर्तते ।

   A) स्त्रीलिङ्गः **B**) नपुंसकलिङ्गः **C**) अन्यलिङ्गः **D**) पुल्लिङ्गः

4. " उपवनम् " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

   A) अरण्यम् **B**) काननम् **C**) उद्यानम् **D**) वनम्

5. "सरलम्" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं वर्तते ।

   A) विसरलम् **B**) कठिणम् **C**) असरलम् **D**) मृदुलम्

6. "अपृच्छत्" इत्यत्र एषः लकारः वर्तते ।

   A) लङ्लकारः **B**) लट् लकारः **C**) लृट् लकारः **D**) लोट् लकारः

7. " सन्देहः " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

   A) विसन्देहः **B**) न सन्देहः **C**) सुसन्देहः **D**) संशयः

8. "मित्रम्" अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।

   A) मित्रः **B**) सन्मित्रम् **C**) शत्रुः **D**) सखा

9. "अस्ति" इत्यत्र एषः लकारः वर्तते ।

   A) लृट् लकारः **B**) लङ् लकारः **C**) लोट् लकारः **D**) लट् लकारः

10. "विषये" इत्यत्र एषा विभक्तिः वर्तते ।

   A) प्रथमा विभक्तिः **B**) सप्तमी विभक्तिः **C**)द्वितीया विभक्तिः **D**) षष्ठी विभक्तिः

11. " कुटीरः " अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) उटजः **B**) गृहम् **C**) भवनम् **D**) कुठारः

12. "वैदेशिकं" इत्यत्र एषा विभक्तिः वर्तते ।

A) सप्तमी विभक्तिः **B**) पञ्चमी विभक्तिः **C**) द्वितीया विभक्तिः **D**) षष्ठी विभक्तिः

13. "प्रधानामात्यस्य" इत्यत्र एषः सन्धिः वर्तते ।

A) सवर्णदीर्घ सन्धिः **B**) गुण सन्धिः **C**) वृद्धि सन्धिः **D**) पूर्वरूप सन्धिः

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

14. सायं : प्रातः :: कृशः : ________।

15. मगधस्य नृपः : चन्द्रगुप्तः :: मगधस्य अमात्यः : _______।

16. उपवनम् :: उद्यानम् :: नृपः : ______ ।

17. दीपं : द्वितीया विभक्तिः :: देशस्य : _______ ।

18. इत्युक्त्वा : यण् सन्धिः :: भरतखण्डेऽस्मिन् : ____ ।

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

19. वैदेशिकः कम् अन्वसरत् ?

20. मगधदेशस्य नृपः कः ?

21. उटजात् बहिः कः अन्वतिष्ठत् ?

22. अमात्यस्य नाम किम् ?

23. वृद्धः कथं असीत् ?

24. चाणक्यः कस्य साम्राज्यस्य प्रधानामात्यः ?

25. वृद्धवैदेशिकौ कुत्र प्रस्थितौ ?

26. भरतभूमिः किमिति प्रसिद्धा ? 27. वैदेशिकः कुतः आगतः ?

IV. रिक्तस्थानं पूरयत ।

28. देशस्यास्य प्रधानामात्यः .... इति श्रुतम् ।

29. अहमेव .... साम्राज्यस्य प्रधानामात्यः ।

30. प्रधानामात्यस्य जीवनपद्धतिः .... ।

31. स्वीये कार्ये .... दीपः प्रज्वाल्यते ।

V. निर्देशानुसारम् उत्तरं लिखत ।

32. किं मम प्रार्थना विस्मृता ? कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

33. परम् अमात्यविभवाः न लक्ष्यन्ते । कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

34. अहो ! किमेतत् आश्चर्यम् । कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

35. वत्स ! एषः अस्माकम् अतिथिः । कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

36. मित्रवर ! कुतः आगतः ? कः पाठः ? कः अपृच्छत् ? कम् अपृच्छत् ?

पाठ: – क्रियापदम्   पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	आहत्य
प्रश्ना:	10	15	25
अङ्का:	10	15	25

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्का:	प्रश्ना:
1	वस्तुनिष्ठ:	5	5
2	लघु–उत्तराणि	20	20
	आहत्य	25	25

4. **प्रश्नस्तर**:

स्तर:	प्रश्ना:	अङ्का:
सुलभ:	10	10
साधारण:	10	10
कठिण:	5	5
आहत्य	25	25

पाठः – क्रियापदम्

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत | (स्मरणम्) (सुलभम्)

1. क्रियापदस्य अपरं नाम इदं भवति |

अ) तिङन्तम् आ) अनन्तम् इ) समासः ई) सन्धिः

2. रामः, गुरुः, देवः, पठति इत्यत्र समूहेतर पदम् इदं भवति |

अ) रामः आ) गुरुःइ) देवः ई) पठति

3. लट् लकारः अस्यकालस्य सूचकः भवति |

अ) भविष्यत् कालस्य आ) भूतकालस्य इ) वर्तमानकाळस्य ई) त्रिकालस्य

4. संस्कृतभाषायां प्रायः एतावन्तः धातवः सन्ति |

अ) १००० आ) २००० इ) ४००० ई) ५०००

5. संस्कृतभाषायाम् एतावन्तः लकाराः सन्ति |

अ) दशलकाराः आ) विंशतिलकाराः इ) पञ्चलकाराः ई) पञ्चदशलकाराः

II चतुर्थं पदं लिखत | (धारणम्) (सामान्यम्)

6. लङ् लकारः – भूतकालः :: लट् लकारः – ---------------- |

7. लृट् लकारः – भविष्यत् कालः :: लङ् लकारः – ---------------- |

8. लट् लकारः – वर्तमानकालः :: लृट् लकारः – ------------------|

9. नामपदस्य मूलरूपम् – प्रातिपदिकम् :: क्रियापदस्यमूलरूपम् – -------|

10. धातूनां गणः – दश ::धातूनांलकारः – ------------------- |

11. पठति – पठन्ति :: पठामि – -------------------------- |

12. अपठत् – एकवचनम् :: अपठन् – ----------------------|

13. पठिष्यति – प्रथमपुरुषः :: पठिष्यामि – ---------------------|

14. वदति – वर्तमानकाल: :: अवदत् – ------------------------- |

15. वर्तसे – मध्यमपुरुष: :: वर्तते – -------------------------|

III. **क्रियापदानां लकार पुरुष वचनानि लिखत |** (धारणम्) (कठिणम्)

16. नयामि

17. पिबसि

18. अपठम्

19. मेलिष्यामि

20. अगच्छन्

IV. **एकवाक्येन उत्तरं लिखत |** (स्मरणम्) (सुलभम्)

21. क्रियापदस्य मूलरूपं किम् ?

22. संस्कृतभाषायां कति धातव: सन्ति ?

23. धातव: कतिगणेषु विभक्ता: ?

24. लट् लकार: कं कालं सूचयति ?

25. कति लकारा: सन्ति ?

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	26	7	7	–	40
अङ्काः	36	8	23	–	67

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनिष्ठः	22	22
2.	वस्तुनिष्ठः	5	5
3.	अतिलघूत्तरम्	6	17
4.	दीर्घोत्तरम्	7	23

3. प्रश्नस्तरः

क्र.संख्या	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभम्	21	21
2.	साधारणम्	16	36
3.	कठिनम्	3	10
4.	आहत्य	40	67

I. अधोलिखितेश्यः प्रशनेश्यः चत्वारः विकल्याः प्रदत्ताः । समुचित विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. पादः– अस्य पर्यायपदम् इदं भवति । (स्म–सु)

   A. नयनम् **B.** चरणम् **C.** अक्षि **D.** शिरः

2. सत्यम् –अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति ।

   A. ज्ञानम् **B.** असत्यम् **C.** बलम **D.** आनन्दः

3. कशिष्यति –अत्र एषं लकारः भवति ।

   A. लट् **B.** लोट **C.** लृट् **D.** लङ्

4. चक्षुः –अस्य पर्यायदम् इदं भवति

   A. करः **B.** पादः **C.** कायः **D.** नयनम्

5. पिबेत्– अत्र एषः पुरुषः वर्तते ।

   A. मध्यम **B.** उत्तम **C.** प्रथमा **D.** अन्य

6. सत्यम्– अस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

   A. तथ्यम् **B.** अनृतम् **C.** प्रियम् **D.** अप्रियम्

7. दुर्जनः– अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति ।

   A. निर्जनः **B.** सज्ञनः **C.** कुजनः **D.** प्रजाः

8. करे– अत्र एषः लिङ्गः भवति ।

   A. स्त्रीलिङ्गः **B.** नपुंसकलिङ्गः **C.** पुल्लिङ्गः **D.** अन्य

9. माता– अस्य पर्यायपदम् इदं भवति

   A. पत्नी **B.** पुत्री **C.** भार्या **D.** जननी

10. पादं– अत्र एषः विभक्तिः भवति ।

    A. तृतीया **B.** द्वितीया **C.** चतुर्थी **D.** प्रथमा

11. अप्रियम्– अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति ।

    A. प्रियम् **B.** अनृतम् **C.** नित्यम् **D.** आप्रियम्

12. धनम् –अस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

    A. ज्ञानम् **B.** वित्तम् **C.** बलम् **D.** शौर्यम्

13. स्मृतम् –अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति ।

    A. विस्मृतम् **B.** अस्मृतम् **C.** मृतम् **D.** स्मृतः

14. वस्त्रपूतं पिबेत् जलम् अत्र क्रियापदम् इदं भवति ।

    A. पूतं **B.** पिबेत् **C.** वस्त्र **D.** जलम्

15. मानवः –अस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

    A. गजः **B.** शुकः **C.** नरः **D.** देवः

16. सत्यपूतां वदेत् वाचं अत्र क्रियापदं इदं भवति

A. वदेत् **B.** वचं **C.** पूतां **D.** सत्य

II. चतुर्थ पदं लिखत । (धा–सा)

17. सर्वतीर्थमयी : माता ; कामधेनुगुणा __________

18. दृष्टिपूतं : पादं ; सनातनः __________

19. सर्वदेवमयः पिता ; क्षमा __________

20. सत्यपूतां : वाचं ; वस्त्रपूतं __________

21. शस्त्रम् : आयुधम् ; वन्हिः __________

22. वाचम् : वचनम् ; जलम् ___________

III. एक वाक्येन उत्तरं लिखत । (स्म–सु)

23. सर्वतीर्थमयी का ?

24. किं न ब्रूयात ?

25. सर्वदाफलदायिनी का ?

26. किं समाचरेत् ?

27. सुभाषितस्य नामान्तरं किम् ?

IV. द्वित्रैः वाकयैः उत्तरं लिखत (धा–क)

28. किं ब्रूयात् ? गुप्तं धनं किम् ?

V. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं कर्नाटकभाषया लिखत । (सा–अ)

29. दृष्टिपूतं न्यसेत् पादं वस्त्रपूतं पिबेतज्जलम् ।
सत्यपूतां वदेद्वाचं मनःपूतं समाचरेत ॥

30. सर्वतोर्थमयी माता सर्वदेवमयः पिता ।
मातरं पितरं तस्मात् सर्वयत्नेन पूजयेत् ॥

31. कामधेनुगुणा विद्या सर्वदा फलदायिनी ॥
प्रवासे मातृसदृशी विद्या गुप्तं धनं स्मृतम् ॥

32. क्षमा शस्त्रं करे यस्य दुर्जनः किं करिष्यति
अतृणे पतितो वन्हिः स्वयमेवोपशाम्यति ॥

33. सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एष धर्मः सनातनः ॥

VI. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पूरयत् । (स्म – सा)

34. क्षमा ______________

__________ स्वयमेवोपशाम्यति ॥

35. सर्वतार्थमयी ______________

______________ पूजयेत ॥

36. सत्यं ब्रूयात् ______________

__________ सनातनः ॥

37. दृष्टिपूतं ______________

__________ समाचरेत् ॥

38. कामधेनुगुणा ______________

__________ स्मृतम् ॥

VII. दशवाकयैः उत्तरं कर्नाटक भाषया लिखत् । (अ–क)

39. मातापितरौ अधिकृत्य लिखत ।

40. विद्याम् अधिकृत्य लिखत ।

समासः पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1 उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	17	11	02	30
अङ्काः	17	11	04	32

2 प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नानां स्वरुपः	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्टाः	12	12
2	लघुत्तरं १(1 अङ्कः)	16	16
3	लघुत्तरं १(2 अङ्कः)	04	02
4	दीर्घोत्तरम् १(3 अङ्काः)	--	--
	आहत्य	32	30

3 प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	14	14
साधारणः	14	14
कठिणः	02	04
आहत्य	30	32

। सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत । (सुलभम्–स्मरणम्)

1 अर्थानुगुणं पदानां संक्षेपः भवति

A) सन्धिः B) समासः C)कृदन्तम् D) तद्धितान्तम्

2 समासे भेदाः सन्ति .

A) 3 B) 4 C) 5 D) 6

3 समासे आदौ विद्यमानं पदं भवति .

A) समस्तपदम् B) उत्तरपदम् C) पूर्वपदम् D) अन्यपदम्

4 द्वन्द्वसमासे भेदाः सन्ति।.

A) द्वौ B) त्रयः C) चत्वारः D) पञ्च

5 समासे अन्ते विद्यमानं पदम्। .

A) समस्तपदम् B) उत्तरपदम् C) पूर्वपदम् D) अन्यपदम्

6 समस्तपदे स्थितानाम् अर्थः यदा पृथक्तया विवक्षितः भवति तदा.

A) समाहारद्वन्द्वः B)तत्पुरुषः C) इतरेतरद्वन्द्वः D) द्वन्द्वः

7 समासस्य अर्थावबोधकं वाक्यम्.

A) समासः B) समस्तपदम् C) उत्तरपदम् D) विग्रहवाक्यम्

8 समस्तपदे स्थितानाम् समूहार्थः यदा विवक्षितः तदा .

A) समाहारद्वन्द्वः B)तत्पुरुषः C) इतरेतरद्वन्द्वः D) द्वन्द्वः

9) यस्मिन् समासे समासघटितानाम् अर्थाः पृथक्तया समूहरूपेण वा विवक्षितः सः .

A) तत्पुरुषः B) अव्ययीभावः C)द्वन्द्वः D)बहुव्रीहिः

10 प्रायः उत्तरपदार्थप्रधानः समासः .

A) तत्पुरुषः B) अव्ययीभावः C) द्वन्द्वः D) बहुर्व्रीहिः

11 प्रायः पूर्वपदार्थप्रधानः समासः .

A) तत्पुरुषः B) अव्ययीभावः C) द्वन्द्वः D) बहुर्व्रीहिः

12 प्रायः उभयपदार्थप्रधानः समासः .

A) तत्पुरुषः B) अव्ययीभावः C) द्वन्द्वः D) बहुर्व्रीहिः

13 प्रायः अन्यपदार्थप्रधानः समासः .

A) तत्पुरुषः B) अव्ययीभावः C) द्वन्द्वः D) बहुर्व्रीहिः

II एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (सुलभम्-स्मरणम्)

14 समासः नाम किम्?

15 समस्तपदं नाम किम्? .

16 विग्रहवाक्यं नाम किम्? .

17 द्वन्द्वसमासः कतिविधः? .

18 द्वन्द्वसमासस्य द्वौ प्रकारौ कौ ? .

III चतुर्थं पदं लिखत । (साधारणम्– धारणम्)

19 प्रायः उत्तरपदार्थप्रधानः – तत्पुरुषः :: प्रायः पूर्वपदार्थप्रधानः – _ _ _ _ _ _ _ _

20 प्रायः अन्यपदार्थप्रधानः – बहुव्रीहिः :: प्रायः उभयपदार्थप्रधानः – _ _ _ _ _ _ _ _ .

21 रामकृष्णौ – इतरेतरद्वन्द्वः :: पाणिपादम्– _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ .

IV विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत । (साधारणम्– धारणम्)

22 कुक्कुटमयूरौ

23 पुत्रपौत्रम् .

24 पत्रपुष्पफलानि .

25 रथिकाश्वारोहम् .

26 हेमन्तशिशिरवसन्ताः .

27 रामकृष्णौ .

28 पाणिपादम् .

V द्वित्रैः वाकैः उत्तरं लिखत (अभिव्यक्तिः–कठिणम्)

29 द्वन्द्वसमासस्य लक्षणं विलिख्य उदाहरणमेकं लिखत ।

30 द्वन्द्वसमासस्य भेदौ विलिख्य एकैकम् उदाहरणम् लिखत । .

पाठः – पुरुषोत्तमः पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	18	04	06	28
अङ्काः	18	06	20	44

2. **प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्**

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	10	10
2	लघु–उत्तराणि	11	11
3	दीर्घोत्तराणि	23	07
	आहत्य	44	28

3. **प्रश्नस्तरः**

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	18	18
साधारणः	10	26
आहत्य	28	44

पाठः – पुरुषोत्तमः

I सूक्तम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह योजयत । { **स्मरणम्-सुलभः** }

1 रामायणस्य कर्ता एषः ।

A भारद्वाजः B नारदः C वाल्मीकिः D वेदव्यासः

2 रामायणे अस्य वंशस्य कथा वर्णिता अस्ति ।

A चन्द्रवंशस्य **B** सूर्यवंशस्य **C** पल्लववंशस्य **D** रजपूतवंशस्य

3 रामायणे विद्यमान श्लोकानां संख्या ।

A चतुर्विंशतिसहस्रम् **B** पंचर्विंशतिसहस्रम् **C** सप्तर्विंशतिसहस्रम् **D** अष्टर्विंशतिसहस्रम्

4 श्रीरामः अनयोः पुत्रः ।

A दशरथकौसल्ययोः **B** दशरथसुमित्रयोः **C** दशरथकैकय्योः **D** पाण्डुकुन्त्योः

5 तपस्वाध्यायनिरतमुनिपुङ्गवः एषः ।

A वाल्मीकिः **B** अगस्त्यः **C** दूर्वासः **D** नारदः

6 जीवलोकस्य धर्मस्य च परिरक्षिता एषः ।

A दशरथः **B** श्रीरामः **C** हरिश्चन्द्रः **D** अजः

7 बिभ्यति –अत्र अयं लकारः वर्तते ।

A लट् **B** लोट् **C** लिट् **D** लङ्

8 श्रीमान् –अत्र इदम् लिङ्गं भवति ।

A पुल्लिङ्ग **B** स्त्रीलिङ्ग **C** नपुंसकलिङ्ग **D** अन्यलिङ्ग

9 प्रजापतिः –अस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A ब्रह्मा **B** विष्णुः **C** महेश्वरः **D** गणपतिः

10 देवः – अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति ।

A असुरः **B** सुदेवः **C** विदेहः **D** श्वशुरः

II **चतुर्थपदं लिखत ।** {**धारणम्-सुलभः**}

11 त्रिलोकज्ञः : नारदः :: सत्यसन्धः ----

12 परिपप्रच्छ : लिट् लकारः :: अब्रवीत् ----

13 धर्मज्ञः : पुल्लिङ्ग :: रामायणम् -----

14 तपस्वी : मुनिः :: विद्वान् -----

III एकवाक्येन उत्तरं लिखत । { स्मरणम् / धारणम्/सुलभः }

15 लोके कः गुणवान् आसीत् ?

16 आदिकाव्यं किम् ?

17 इक्ष्वाकुवंशप्रभवः कः ?

IV सधिं विभज्य सन्धिनाम लिखत । { स्मरणम्–सुलभः }

18 कोऽपि 19 नियतात्मा 20 एकैकम्

V **कवेः देशकालकृतीनां विषये लिखत ।**

21 वाल्मीकिः ।

VI **पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं पञ्चषैः वाक्यैः लिखत । { अभिव्यक्तिः - साधारणः }**

22 तपस्वाध्यायनिरतं तपस्वी वाग्विदां वरम्
नारदं परिपप्रच्छ वाल्मीकिमुनिपुङ्गवम् ॥

23 इक्ष्वाकुवंशप्रभवो रामो नाम जनैःश्रुतः
नियतात्मा महावीर्यो द्युतिमान् वशी ॥

24 धर्मज्ञःसत्यसन्धश्च प्रजानां च हिते रतः
यशस्वी ज्ञानसमम्पन्नः शुचिर्वश्यःसमाधिमान् ॥

25 प्रजापतिसमः श्रीमान् धाता रिपुनिषूदनः
रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य च परिरक्षिता ॥

VII दशवाक्यैःउत्तरं कर्णाटकभाषया लिखत । { अभिव्यक्तिः - साधारणः }

26 रामायण विषये लिखत ।

27 रामस्य आदर्शगुणान् वर्णयत ।

बुद्धिः सङ्गानुसारिणी पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1 उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	17	04	09	30
अङ्काः	17	04	17	38

2 प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नानां स्वरुपः	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठाः	08	08
2	लघुत्तरं १(1 अङ्कः)	18	18
3	लघुत्तरं १(2 अङ्कः)	12	04
4	दीर्घोत्तरम् १(3 अङ्काः)	--	--
5	दीर्घोत्तरम् २(4 अङ्काः)	--	--
	आहत्य	30	38

3 प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	13	13
साधारणः	13	21
कठिणः	04	04
आहत्य	**30**	**38**

I सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत (स्मरणम् –सुलभम्)

1 शबरः अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) स्वामी B) किरातः C) सौनिकः D) साधु

2) अन्तिकम् अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति । .

A) दूरम् **B)** द्वारम् **C)**समीपम् **D)** कार्यम्

3 कार्यम् अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति । .

A) कर्म B) शुकः C) रुप्यकम् D) दुर्जनः

4 साधुः अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति । .

A)सज्जनः **B)** दुर्जनः **C)**मूढः **D)** व्यघ्रः

5 दुर्जनः अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति .

A) अर्जुनः B) शान्तः C)सज्जनः D) सन्तः

6 मृदु अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति .

A)कठिणम् **B)** सौम्यम् **C)** साधारणम् **D)** अमृदु

7 साधुकर्म अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति .

A) सत्कर्म B) शान्तिकर्म C) हिंस्रकर्म D) पापकर्म

8 श्रान्तः अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति । .

A) विश्रान्तः B) अश्रान्तः C) पथिकः D) साधुः

II सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

9 तत्रैव

10 कस्यापि

11 अप्येकम्

12 सङ्गानुसारम्

III पदयोः विषेष्य विशेषणं चित्वा लिखत ।

13 एकस्य शुकस्य ।

14 श्रान्तः पथिकः ।

15 मृदूनि वचनानि ।

16 हिंस्रं कर्म ।

17भीतः पथिकः ।

IV इतरवचनद्वयं लिखत ।(स्मरणम् –कठिणम्)

18 ___ ____ रुप्यकाणि

19 शुकस्य _____ _____ .

20 आश्रमम् _____ ______.

21 ___ ____ सज्जनानाम् .

V एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (स्मरणम् –सुलभम्)

22 एकस्य शुकस्य कियत् मौल्यम् ?

23 शुकः सौनिकस्य गृहे कीदृशं कर्म अपश्यत्? .

24 शुकः कस्य गृहे मृदुवचनानि श्रृणोति ? .

25 सङ्गानुसारिणी का भवति ? .

26 कस्य सहवासः अवश्यकः ? .

VI यथानिर्देशं उत्तरं लिखत । (अभिव्यक्तिः – साधारणम्)

27 एकस्य शुकस्य दशरुप्यकाणि

कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

28 विश्रान्तिं स्वीकरोतु .

कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

29 सः शुकः हिस्त्रं कर्म अपश्यत्। .

कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

30 अतीव तापः। .

कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

पाठः – धीरः गुरुभक्तः पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	21	15	2	38
अङ्काः	21	19	8	48

2. प्रश्नानुगुणंप्रामुख्यम्

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	15	15
2	लघु–उत्तराणि	19	19
3	दीर्घोत्तराणि	14	4
	आहत्य	48	38

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	23	27
साधारणः	15	21
आहत्य	38	48

पाठः – धीरः गुरुभक्तः

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत | (स्मरणम्) (सुलभम्)

1. 'वृष्टि:'पदस्य पर्यायपदम् इदं भवति |

अ) वर्षा आ) नदी इ) समुद्रः ई) पर्वतः

2. 'गुरुः'अस्य पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति |

अ) अनुजः आ) आचार्यः इ) अध्यक्षः ई) अमात्यः

3. 'जागृतः'अस्यपदस्य विरुद्धार्थकंपदम् इदं भवति |

अ) गृतः आ) अमृतः इ) सुप्तः ई) नजागृतः

4. 'आदरः'अस्य पदस्य विरुद्धार्थकंपदम् इदं भवति |

अ) निरादारः आ) उदारः इ) कलादरः ई) अनादरः

5. 'छात्रः'अस्य समानार्थक पदम् इदं भवति |

अ) शिष्यः आ) गुरुः इ) माता ई) पिता

6. 'मन्दं–मन्दम्'अस्यपदस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति |

अ) वारं–वारम् आ) शीघ्रं–शीघ्रम् इ) पुनः–पुनः ई) चिरं – चिरम्

7. 'प्रभातः'अस्य पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति |

अ) उष्णकालः आ) सायङ्कालः इ) उषःकालः ई) प्रदोषकालः

8. 'शैत्यम्'अस्य पदस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति |

अ) असत्यम् आ) तथ्यम् इ) सत्यम् ई) उष्णम्

9. 'गच्छन्ति'अत्र इदं वचनं भवति |

अ) एकवचनम् आ) द्विवचनम् इ) अन्यवचनम् ई) बहवचनम्

10. 'केदारखण्डम्'इत्यत्र अयं लिङ्गः भवति |

अ) पुल्लिङ्गः आ) स्त्रीलिङ्गः इ) नपुंसकलिङ्गः ई) त्रिलिङ्गः

11. 'अभवत्'इत्यत्र अयं पुरुष: भवति |

अ) मध्यमपुरुष: आ) प्रथमपुरुष: इ) उत्तमपुरुष: ई) अन्यपुरुष:

12. 'आरुणि:'इत्यत्र इदं वचनं भवति |

अ) एकवचनम् आ) बहुवचनम् इ) द्विवचनम् ई) अन्यवचनम्

13. 'निपुण:'इत्यत्र एषा विभक्ति: भवति |

अ) प्रथमाविभक्ति: आ) द्वितीयाविभक्ति: इ) तृतीयाविभक्ति ई) चतुर्थीविभक्ति:

14. 'आगच्छत्'इत्यत्र अयं लकार: भवति |

अ) लट् लकार: आ) लङ् लकार: इ) लोट् लकार: ई) लृट् लकार:

15. 'आसीत्, अभवत्, अपठत्, करोमि'इत्यत्र समूहेतरपदम् इदं भवति |

अ) आसीत् आ)अभवत् इ)अपठत् ई)करोमि

II. चतुर्थं पदं लिखत | **(धारणम्) (सामान्यम्)**

16. धौम्य: – गुरु: :: आरुनि: – ---------------- |

17. महती– वृष्टि: :: झञ्झा – ------------------|

18. आदर: –अनादर: :: अतिदूरे – -----------------|

III. **एकवाक्येन उत्तरं लिखत |** **(स्मरणम्) (सुलभम्)**

19. धौम्यस्यआश्रम: कुत्र आसीत् ?

20. छात्रा: किमर्थंधौम्यस्य आश्रमम् आगच्छन्तिस्म ?

21. कया शालिक्षेत्राणि जलपूरितान्यासन् ?

22. कस्य अनुग्रहेण आरुणि: सर्वज्ञोऽभवत् ?

23. एकस्मिन् दिवसेनिशीथेकिम् अभवत् ?

24. आरुणि: आचार्यं प्रति किम् अवदत् ?

IV. **सन्धिं विभज्य नामलिखत |** (धारणम्) (सामान्यम्)

25. तेष्वन्यतम:

26. शालिक्षेत्राण्यासन्

27. औषधोपचारेण

28. गुर्वनुग्रहेण

29. योगाभ्यासादि

30. सञ्ज्ञातेऽपि

31. शिरस्याघ्राय

32. सन्तुष्टोऽस्मि

33. अचिरेणैव

34. सर्वज्ञोऽभवत्

V **यथा निर्देशम् उत्तरं लिखत**

35. आचार्य, मास्तुचिन्ता |

क: पाठ: ? क: अवदत् ? कम् अवदत् ?

36. वत्स, तवसेवयाअहंसन्तुष्टोऽस्मि |

क: पाठ: ? क: अवदत् ? कम् अवदत् ?

VI.**दशभि: वाक्यै: उत्तरं मातृभाषया, आङ्ग्लभाषया वा लिखत।** (अभिव्यक्ति:)(सामान्यम्)

37. आरुणेःगुरुभक्तिं वर्णयत ?

38. धौम्यमहर्षि: कथम् आरुणेः गुरुभक्तिं परीक्षते ?

दशमः पाठः – प्रबन्धः   पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1 स्त्रीशिक्षणम् इति विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत।

2 गणराज्योत्सवः इति विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।

पाठः – त्यागाज्जगति जीवन्ति पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्

1.उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

उद्दिष्टम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	आहत्य
प्रश्नाः	12	12	03	27
अङ्काः	12	12	10	34

2. **प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्**

क्र.सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
1	वस्तुनिष्ठः	8	8
2	लघु–उत्तराणि	16	16
3	दीर्घोत्तराणि	10	03
	आहत्य	34	27

3. **प्रश्नस्तर**ः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	24	24
साधारणः	03	10
आहत्य	27	34

पाठः– **त्यागाज्जगति जीवन्ति ।** **पाठाधारित– मौल्याङ्कनम्**

। **सूक्तम् उत्तरम चित्वा क्रमाक्षरेण सह योजयत** । { **स्मरणम्-सरलम्** }

1 हितोपदेशः एतादृशः ग्रन्थः।

A गद्यग्रन्थः **B** पद्यग्रन्थः **C** नीतिकथाग्रन्थः **D** चम्पूग्रन्थः

2cशिलया –अत्र इदं लिङ्गं अस्ति ।

A पुल्लिङ्ग **B** स्त्रीलिङ्ग **C** नपुंसकलिङ्ग **D** अन्यलिङ्ग

3 अभवत्–अत्र अयं लकारः अस्ति ।

A लट् **B** लोट् **C** लङ् **D** लृट्

4 कण्ठः –अस्य पर्यायपदं इदं भवति ।

A गलः **B** शिरः **C** करः **D** पादः

5 अन्तः –अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति।

A पुरतः **B** बहिः **C** उपरि **D** अधः

6 आसीत् –अत्र एषः पुरुष अस्ति ।

A उत्तमपुरुष **B** प्रथमपुरुष **C** मध्यमपुरुष **D** अन्यपुरुष

7 देवालयः– अत्र एषः सन्धिः वर्तते ।

A गुणसन्धिः **B** सवर्णदीर्घसन्धिः **C** यण् सन्धिः **D** वृद्धिसन्धिः

8 गणेशविग्रहः देवालये प्रतिष्ठापितः अभवत् ।–अत्र रेखाङ्कितपदस्य समुचित प्रश्नवाचक पदं इदं भवति ।

A कः **B** कुत्र **C** किम् **D** कदा

॥ **एकवाक्येन उत्तरं लिखत** । { **स्मरणम् / धारणम्/सरलम्** }

9 गणेशविग्रहः शिल्पिना कया निर्मितः ?

10 गणेशविग्रहः कुत्र प्रतिष्ठापितः ?

11 शिलां द्रष्ट्वा शिल्पी किं चिंतयति ?

12 कस्मात् जगति पूज्यन्ते ?

III **लकार पुरुष वचनानि लिखत । { स्मरणम्-सरलम् }**

13 करोति 14 अवदत् 15 विराजन्ते 16 यापयामि

IV **वाक्ये योजयत । { स्मरणम्-सरलम् }**

17 द्रष्ट्वा 18 अधुना 19 प्रातः 20 जीवने

V **लिङ्ग विभक्ति वचनानि लिखत । { स्मरणम्-सरलम् }**

21 शिला 22 विग्रहः 23 देवालये 24 नारिकेलफलम्

VI **लघूत्तरं संस्कृतभाषया लिखत । { अभिव्यकिः - साधारणः }**

25 देवालयस्य बहिःविद्यमाना शिला मुर्तिरूपेणस्थितां शिलां उद्धिश्य किम् अवदत् ?

VII **दशवाकैःउत्तरं लिखत । { अभिव्यकिः - साधारणः }**

26 शिल्पी किमर्थं शिलायाःअन्यं भागं विग्रह निर्माणार्थं स्वीकृतवान् ?

27 'त्यागाज्ञगति पूज्यन्ते' इति शिर्षिकां समर्थयत ।

॥ उत्तराणि ॥

पद्यम् – प्रार्थना

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |

1. अ) विनायकः 2. आ) देवः 3. इ) असत्यम् 4. ई) पुल्लिङ्गः 5. अ) रसना 6. आ) कुमारी

7. इ) वासुदेवः 8. आ) भक्त + आवास्यम् 9. आ) अध्यापकः 10. आ) पिता

II. चतुर्थं पदं लिखत |

11. कृष्णः 12. सरस्वती 13. शिवः 14. पिता 15. वसुदेवः 16. कुमारी

17. कृष्णः 18. कृष्णः 19. सरस्वती 20. सरस्वती

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत |

21. गौरीपुत्रः गणेशः | 22. जिह्वायां सरस्वती वसति | 23. नन्दकुमारः श्रीकृष्णः | 24. मृत्युञ्जयः शिवः |

25. गुरुः आदिः | 26. देवकीनन्दनः श्रीकृष्णः | 27. वीणापुस्तकधारिणी सरस्वती |

28. गुरोः परतरं नास्ति | 29. सर्वशुक्ला सरस्वती | 30. अमृतेशः शिवः |

IV. पाठस्य नाम उल्लिख्य श्लोकं पूरयत |

31. प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रं विनायकम | भक्तावासं स्मरेन्नित्यम् आयुःकामार्थसिद्धये ||

32. सा मे वसतु जिह्वायां वीणापुस्तकधारिणी | विरिञ्चिवल्लभा देवी सर्वशुक्ला सरस्वती ||

33. कृष्नाय वासुदेवाय देवकीनन्दनाय च | नन्दगोपकुमाराय गोविन्दाय नमो नमः ||

34. मृत्युञ्जयाय रुद्राय नीलकण्ठाय आम्भवे | अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ||

35. गुरुरादिरनादिश्च गुरः परमदैवतम् | गुरोः परतरं नास्ति तस्मै श्री गुरवे नमः ||

पाठः – अक्षराणि

1 ४८ 2 १३ 3 ह्रस्वस्वरः 4 क् 5 ए 6 स

7 कालिदासः 8 गुणिताक्षरम् 9 संयुताक्षरम् 10 त्रयःप्रकाराः सन्ति 11 स्वरः

12 ङ ञ ण न म 13 आ ई ऊ ॠ ए ऐ ओ औ

14 अ+म्=अ+र्+अ+क्+ओ+ष्+अः 15 अ+र्+ज्+उ+न्+अः

16 म्+अ+ण्+ड्+ओ+द्+र्+ई 17 क्+ऐ+क्+ए+य्+ई

18 ज्+न्+आ+र्+द्+अ+न्+अः

19 वराहमिहिरः । 20 कुमारव्यासः । 21 भास्कराचार्यः । 22 रामायणम् ।

23 स्वराः –अ,इ,ऋ,उ,ए,ऐ,ओ,अ,ओ,लृ

वर्गीयव्यञ्जनानि –त,फ,ख,ज,म, अवर्गीयव्यञ्जनानि –व,य,स

24 सर्वज्ञः 25 शत्रुघ्नः 26 लक्ष्मणः 27 शास्त्रम् 28 रक्षकः

पाठः – परिचयः

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |

1. अ) पुल्लिङ्गः 2. आ) शत्रुः

II. चतुर्थं पदं लिखत |

3) छात्राः 4) अनुजा

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत |

5. गणेशस्य मित्रस्य नाम धीरजः | 6. धीरजस्य गृहे पञ्च जनाः अन्ति | 7. गणेशः मैसूरु नगरात् आगतवान् |

8. अध्यापकाः सम्यक् पाठयन्ति | 9. गणेशस्य गृहं जयनगरे अस्ति | 10. गणेशस्य गृहे चत्वारः जनाः सन्ति |

11. धीरजस्य मित्रं गणेशः | 12. गणेशस्य पिता नगरे उद्योगं प्राप्तवान् | अतः गणेशः नगरम् आगतवान् |

13. शालायां त्रिशतं छात्राः सन्ति | 14. शालायां दश अध्यापकाः सन्ति | 15. पठ्यपुस्तकानि निश्शुल्करूपेण दीयन्ते |

IV. प्रश्नवाक्यं कुरुत / रचयत |

16. रामस्य पिता क: ?　　17. कुत्र फलम् अस्यि ?　　18. भरत: कुत: आगतवान् ?

19. शालायां कति अध्यापका: सन्ति ?　20. चतुर: बालक: कथं पठति ?　21. कुत्र त्रिशतं छात्रा: सन्ति ?

22. इदं कस्य पुस्तकम् ?

V. यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत |

23. परिचय: इति पाठ: | गणेश: वदति | धीरजं प्रति वदति |

24. परिचय: इति पाठ: | धीरज: वदति | गणेशं प्रति वदति |

25. परिचय: इति पाठ: | धीरज: वदति | गणेशं प्रति वदति |

26. परिचय: इति पाठ: | गणेश: वदति | धीरजं प्रति वदति |

27. परिचय: इति पाठ: | गणेश: एवं पृच्छति | धीरजं प्रति पृच्छति |

चतुर्थपाठः – नामपदम्

समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

1) **A** रामः　2) **D** मतिः　3)**B** षष्ठी　4) **C** तृतीया　5) **D** सप्तमी

एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

6) नामबोधकं पदं नामपदम् ।

7) नामपदस्य मूलरूपं प्रातिपदिकम् ।

8) राम: इत्यस्य प्रतिपदिकम् राम इति ।

9) गुरु: इत्येतत् पदं पुल्लिङ्गे वर्तते ।

इतरवचनरूपाणि लिखत ।

10) **रामः** रामौ रामाः ।

11) **रवये** रविभ्याम् रविभ्य: ।

12) **कस्य** कयोः केषाम् ।

13) **अहम्** आवाम् . वयम् ।

लिङ्गविभक्ति वचनानि लिखत ।

14) **रामे –** पुल्लिङ्ग: सप्तमीविभक्तिः एकवचनम् ।

15) **लतायै –**स्त्रीलिङ्ग: चतुर्थीविभक्तिः एकवचनम् ।

16) **फलेषु –** नपुंसकलिङ्ग: सप्तमीविभक्तिः बहुवचनम् ।

17) **गुरुभ्यः –** पुल्लिङ्ग: चतुर्थी/पञ्चमी विभक्तिः बहुवचनम् ।

18) **कयो: –** त्रिलिङ्ग: षष्ठी/सप्तमी विभक्तिः द्विवचनम् ।

19) **मती –** स्त्रीलिङ्ग: प्रथमा/द्वितीया विभक्तिः द्विवचनम् ।

20) **कूपे –** पुल्लिङ्ग: सप्तमीविभक्तिः एकवचनम् ।

चतुर्थ पदं लिखत । [स्मरणम् – साधारणः]

21) मधु– नपुंसकलिङ्ग: :: धेनु: – स्त्रीलिङ्ग: ।

22) मया – अस्माभिः :: कया – काभिः ।

23) त्वाम् – द्वितीयाविभक्तिः :: मयि – सप्तमीविभक्ति: ।

24) ताभ्याम् – द्विवचनम् :: तेषु – बहुवचनम् ।

25) पिता – ऋकारान्तं पदम् :: गुरुः – उकारान्तं पदम् ।

26) धातु: – क्रियापदस्य मूलरूपम् :: प्रातिपदिकम् – नामपदस्य मूलरूपम् ।

ऋतुपर्वाणि

समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1) **C** द्वादश 2) **A** कासार: 3) **B** पिकः 4) **D** बहिः

5) **B** सत्यम् 6) **D** गुणः 7) **A** गुणः 8) **D** षट्

9) **c** वसन्तः 10) **c** शिशिर: 11) **A** श्रावण 12) **c** वसन्तः

13) **A** शिशिरः 14) **c** तृतीया 15) **A** प्रथमः

चतुर्थं पदं लिखत ।

16) ज्येष्ठाषढौ – ग्रीष्म । 17) शिवरात्रिः – शिशिरर्तौ । 18) समिरः – वायु ।

एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

19) छात्राः सर्वे उद्यानं गच्छन्ति ।

20) ऋतवः षट् भवन्ति ।

21) ऋतूनां राजा वसन्तः ।

22) भारते ऋतूनाम् आधारेण पर्वदिनानि आचरन्ति ।

23) अध्यापिका छात्रान् उद्यानं नयति ।

24) वसन्तर्तोः आगमनेन प्रकृतिः फलपुष्पैः शोभते ।

25) ग्रीष्मर्तौ आतपः प्रखरः भवति ।

26) श्रावणपूर्णिमायां संस्कृतदिनम् आचरन्ति ।

27) शरदृतौ वृष्टिकालः समाप्तः भवति ।

29) हेमन्तर्तौ मकरसङ्क्रान्ति: आचर्यते ।

30) शिशिरर्तौ वृक्षाः पर्णविहीनाः दृश्यन्ते ।

रिक्तस्थानानि पूरयत ।

31) वार्तालाप: 32) मन्दं मन्दं 33) फलपुष्पैः 34) पर्वदिनानि

35) बहिः 36) पुष्पाणि 37) वसन्तः 38) आतपः

39) मेघाः 40) शैत्यम्

विलोमपदं लिखत ।

41) प्रचीनम् **x**नवीनम् 42) अन्तः **x** बहिः

43) दुःखम् **x** सुख 44) निरुत्साहः**x** उत्साह:

45) अपथ्यम् **x** पथ्यम् 46) असत्यम् **x** सत्यम्

48) नवीनम् **x** प्राचीनम् 49) शैत्यम् **x** उष्णम् /घर्मः

50) शुद्धम् **x** अशुद्धम्

सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

51) वर्षर्तुः = वर्षा + ऋतुः = गुणसन्धिः

52) प्रवासार्थम् = प्रवास + अर्थम् = सवर्णदीर्घसन्धिः

53) सर्वोत्तमः = सर्व + उत्तमः= सवर्णदीर्घसन्धिः

54) वसन्तर्तुः = वसन्त + ऋतुः = गुणसन्धि:

55) विभागोऽस्ति = विभागो + अस्ति = पूर्वरूप सन्धि:

56) प्रत्येकम् = प्रति + एकम्= यण् सन्धिः

57) सर्वस्यादौ = सर्वस्य + आदौ = सवर्णदीर्घसन्धि:

यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत ।

58) वायुः अपि मन्दं मन्दं वाति ।

ऋतु पर्वदिनानि इति पाठः ।

समीरः वदति ।

राजेशं प्रति वदति ।

59) वर्षर्तुः किल ।

ऋतुपर्वदिनानि इति पाठः ।

कुमारः वदति ।

अध्यापिकां प्रति वदति ।

60) भारतीयानाम् एतत् नूतनवर्षारम्भदिनम् ।

ऋतुपर्वाणि इति पाठः ।

अध्यापिका वदति ।

छात्रान् प्रति वदति ।

61) वयमपि शालायां संस्कृतदिनम् आचराम:।

ऋतुपर्वाणि इति पाठः ।

श्रावणपूर्णिमायां संस्कृतदिनं भवति ।

छात्राः वदन्ति ।

आम् वा न इति लिखत ।

62) ऋतवः सप्त सन्ति । न

63) सर्वस्यादौ भवति वसन्तर्तुः। आम्

64) ग्रीष्मानन्तरं शरदृतु: भवति । न

65) शरदृतोः समनन्तरं हेमन्तर्तुः भवति । आम्

66) शिशिरर्तौ वृक्षाः पर्णविहीनाः दृश्यन्ते । आम्

दशभिः वाक्यैः उत्तरं कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

67) षड् ऋतवःके ? वसन्तर्तुं वर्णयत ।

ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ, ವರ್ಷ, ಶರತ್, ಹೇಮಂತ, ಶಿಶಿರ ಎಂಬ ಆರು ಋತುಗಳು . ಆರು ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಋತುವೇ ವಸಂತ ಋತು . ಈ ಋತುವನ್ನು ಋತುಗಳ ರಾಜ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ . ಈ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಆಗಮನದಿಂದ ಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ . ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ . ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ . ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಋತುವಾಗಿದೆ . ಭಾರತೀಯರು ಈ ಋತುವಿನ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಆರಂಭದ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ .

संख्या

१. **D**) १०   २. **A**) चत्वारिंशत्   ३. **B**) पञ्चवादनम्   ४. **D**) पूर्णम्

५. **A**) सप्तमः   ६. **B**) ५.४५

७. पञ्चदश   ८. सार्धत्रिवादनम्   ९. नवमी   १०. स्त्रीलिङ्गः

११. अर्धम्   १२. २८

१३. संस्कृतभाषायां संख्याः पञ्चधा प्रयुज्यन्ते ।

१४. ये शब्दाः संख्यां वदन्ति ते संख्यावाचकाः ।

१५. ये शब्दाः संख्यानुसारं क्रमं वदन्ति ते क्रमवाचकाः ।

१६. ये संख्याशब्दाः समयं निर्दिशन्ति ते समयवाचकाः ।

१७. ये संख्याः वस्तुविशेषस्य परिमाणं वदन्ति ते परिमाणवाचकाः ।

१८. चत्वारिंशत्   १९. पञ्चत्रिंशत्   २०. सप्तदश   २१. अष्टाविंशतिः

२२. द्वादश   २३. अष्टचत्वारिंशत्   २४. एकविंशतिः   २५. सप्त

२६. एकत्रिंशत्   २७. त्रिचत्वारिंशत्

२८. ३.००   २९. ९.१५   ३०. १२.००   ३१. ४.३०   ३२. ९.४५

गतिस्त्वं भवानि

१. **C**) काननम्　　२. **A**) मित्रम्　　३. **D**) पुत्री　　४. **A**) उदकम्

५. **C**) सुबुद्धिः　　६. **D**) भार्या　　७. **C**) अग्निः　　८. **B**) अप्रमत्तः

९. **D**) लट् लकारः　　१०. **B**) सप्तमी विभक्तिः　११. **B**) पत्नी　　१२. **A**) द्वितीया विभक्तिः

१३. **D**) एकः　　१४. **A**) सवर्णदीर्घ सन्धिः

१५. द्वितीया विभक्तिः　　१६. धीरः　　१७. चन्द्रः　　१८. सप्तमी विभक्तिः

१९. दात्री　　२०. इकारान्तः　　२१. धनिकः　　२२. गुणसन्धिः

२३. त्वम् एका गतिः भवानी ।　　२४. संस्कृतभाषायां गानयोग्यानि स्तोत्राणि सन्ति।

२५. स्तोत्रेषु प्रसिद्धम् अष्टकं स्तोत्राष्टकम् ।　　२६. सदा अहं भवानीं शरण्ये ।

२७. स्तोत्राणां गायनेन चित्तशुद्धिः, भगवद्भक्तिः, कर्णानन्दः, मनोल्लासः च जायते ।

२८. प्रलोभी　　२९. न भृत्यो　　३०.जानामि　　३१. भक्तिं

३२. त्वमेका

33. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಗತಿಸ್ತ್ವಂ ಭವಾನಿ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಾನು ಈ ಅನಂತವಾದ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದುಃಖಗಳಂದ ಭಯಗೊಂಡು ಬಿದ್ದಿರುವೆನು. ಕಾಮುಕನೂ, ದುರಾಸೆಯವನೂ, ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟನೂ, ಸದಾಕಾಲ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಭವಾನಿಯೇ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಗತಿಯು.

34. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಗತಿಸ್ತ್ವಂ ಭವಾನಿ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಾನು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು, ದುಷ್ಟಜನರ ಸಹವಾಸವುಳ್ಳವನು, ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಯುಳ್ಳವನು, ದುಷ್ಟರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವವನು, ಕುಲದ ಆಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು, ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವವನು, ಕೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು, ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುವವನು ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಭವಾನಿಯೇ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಗತಿಯು.

35. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಗತಿಸ್ತ್ವಂ ಭವಾನಿ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಾನು ಅನಾಥನೂ, ಬಡವನೂ, ಮುಪ್ಪುರೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಕೃಶನೂ, ಅತ್ಯಂತ ದೀನನೂ, ಸದಾ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕವನೂ, ಸದಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವವನೂ ಇದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಭವಾನಿಯೇ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಗತಿಯು.

36. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಗತಿಸ್ತ್ವಂ ಭವಾನಿ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನನಗೆ ತಂದೆಯಿಲ್ಲ, ತಾಯಿಯಿಲ್ಲ, ಬಂಧುಗಳಿಲ್ಲ, ನೀಡುವವರಿಲ್ಲ, ಮಗನಿಲ್ಲ, ಮಗಳಿಲ್ಲ, ಸೇವಕನಿಲ್ಲ, ಒಡೆಯನಿಲ್ಲ, ಹೆಂಡತಿಯಿಲ್ಲ, ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲ, ಉದ್ಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೇ ಭವಾನಿಯೇ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಗತಿಯು.

37. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಗತಿಸ್ತ್ವಂ ಭವಾನಿ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಪುಣ್ಯವನ್ನರಿಯೆ, ತೀರ್ಥಗಳು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಮುಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲ, ಲಯವೆಂದರೇನು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನರಿಯೆ, ವ್ರತಗಳೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೇ ತಾಯಿಯೆ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಗತಿಯು.

सन्धिः

I. 1. B. सन्धिः 2. **C.** बाल+अपराधः 3. गणेशः **4. D.** वाण्येका **5.** स्वर
7. C. विसर्गसन्धिः **8. B.** यण्

II. 9. अ, इ, उ. ऋ एतेषां वर्णानां समानवर्णे परे दीर्घः एकादेशः भवति ।
10. त्रयः 11. गुण सन्धिः 12. यण् सन्धिः

III. 13. भय+उप्रादकाः – गुण सन्धिः
14. चर + अचरम्–सवर्णदीर्घ सन्धिः
15. भाव+ऐकयम्–वृद्धिसन्धि
16. चला+ऊर्मिः– गुण सन्धिः
17. मुनि+इन्द्रः–सवर्णदीर्घ सन्धिः
18. मनु+अन्वन्तरम् – यण् सन्धिः
19. गौरी + ईशः – सवर्णदीर्घ सन्धिः
20. महा+ऋषिः – गुण सन्धिः
21. विद्या + एका – वृद्धि सन्धिः
22. वधू + अलङ्कारः – यण् सन्धिः
23. गुरु+उपदेशः – सवर्णदीर्घसन्धिः
24. बाल + अपराधः – सवर्णदीर्घसन्धिः
25. पितृ + आज्ञा – यण् सन्धिः
26. साधु + उवाच – सवर्णदीर्घ सन्धिः
27. सप्त + ऋषयः – गुण् सन्धिः
28. दिव + ओकसः –वृद्धिसन्धिः
29. लृ + आकृतिः – यण् सन्धिः
30. मातृ + ऋणम् – सवर्णदीर्घ सन्धि
31. **दिव्य** + **औषधम् – वृद्धि सन्धिः**

अतिथिदेवो भव

समुचितम् उत्तरं चित्वा क्रैमाक्षरेण सह लिखत ।

1) **B** विष्णुशर्मा 2) **D**रामायणम् 3) **C** अमरशक्तिः 4) **A** वातः

5) **D** अग्निः 6) **D** सप्तमी 7) **A** व्याधाः 8) **C** उत्तमः

एकवाक्येन उत्तर लिखत ।

9) व्याधः अतीव दुष्टः निष्करुणः च आसीत् ।

10) व्याधः कपोतां पञ्जरे स्थापितवान् ।

11) कपोतः अङ्गारकम् आनीय अग्निं ज्वलितवान् ।

12) व्याधः कपोतस्य अतिथिः ।

13) व्याधः क्रूर कर्माणि परित्यक्तवान् ।

14) पञ्चतन्त्रं विष्णुशर्मा रचितवान् ।

15) महिलारोप्यनगरस्य अधिपः अमरशक्तिः ।

16) पञ्चतन्त्रग्रन्थे पञ्चतन्त्राणि सन्ति ।

17) कपोता जाले पतिता ।

18) वायुः महता वेणेन वाति ।

19) कपोतः शुष्कैः पर्णैः अग्निं ज्वालितवान् ।

20) व्याधस्य मनसः परिवर्तनं जातम् ।

21) व्याधः क्रूरकर्माणि परित्यक्तवान् ।

22) व्याधः शेषं जीवनम् अनन्देन अहिंसया च यापितवान् ।

समानार्थकपदानि लिखत

23) वायुः = वातः   24) पत्रम् = पर्णम्

25) व्याधः= शबरः   26) अनलः = अनिः

27) वर्षा = वृष्टिः

एतेषां पदानाम् इतरवचनरूपाणि लिखत ।

28) व्याध: व्याधौ व्याधाः

29) कपोता कपोते कपाताः

30) पर्णम् पर्णे पर्णानि

31) जाले जालयो जालेषु

32) अधर्मेण अधर्माभ्याम् अधर्मेभ्यः

यथा निर्देशम् लिखत ।

33) अतिथिदेवो भव इति पाठ:।

कपोता वदति ।

कपोतं (पतिं) प्रति वदति ।

34) अतिथिदेवो भव इति पाठः ।

कपोतः वदति (चिन्तयति)।

कपोतस्य अतिथिः ।

35) अतिथिदेवो भव इति पाठ:।

व्याधः एवं चिन्तयति ।

पक्षिणः धर्माचरणं कुर्वन्ति ।

घटनानुक्रमेण लिखत ।

36) 1) व्याधः जालं प्रसारितवान् ।

2) एका कपोता जाले पतिता ।

3) कपोतः पञ्जरे स्थितां पत्नीं दृष्टवान्।

4) अनन्तरं कपोत: स्वयम् अग्निं प्रविष्टवान् ।

5) कपोता अपि अग्निं प्रविष्टवती ।

6) व्याधस्य मनसः परिवर्तनं जातम् ।

लघूत्तरं लिखत ।

37) कपोतयोः मरणं दृष्ट्वा व्याधस्य लज्जा जाता । अपि च सः करुणया कपोतां पञ्जरतः बन्धविमुक्तां कृतवान् ।

38) व्याधः महावृक्षस्य अधः आगत्य "भो अत्र यः वसति तमहं शरणं गतः अस्मि । स: मां रक्षतु " इति उक्तवान् ।

39) व्याधः अन्ते "एतादृशा: पक्षिणः अपि धर्माचरणं कुर्वन्ति । अहं तु अन्येषां प्राणिनां प्राणानामपहरणं कुर्वन् जीवामि । एतत् अनुचितम् "इति चिन्तितवान् ।

दशभिः वाक्यैः उत्तरं कर्णाटकभाषया लिखत ।

40) कपोतस्य अतिथि सत्कारं विवृणुत ।

ಒಬ್ಬ ಬೇಟೆಗಾರನು ಬಲೆ ಬೀಸಿ ಹೆಣ್ಣು ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪಂಜರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಜೋರಾಗಿ ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಮಳೆ ಬರಲು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಮರವೊಂದರ ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ' ಯಾರಾದರೂ ನನಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆ ಮರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಗಂಡು ಪಾರಿವಾಳವು ಬೇಟೆಗಾರನ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೋಡಿತು. ಆಗ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಪಾರಿವಾಳವು 'ಇವನು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಶೀತ ಮತ್ತು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅತಿಥಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ' ಎಂದು ಗಂಡು ಪಾರಿವಾಳಕ್ಕೆ ಹೇಳಿತು. ಆಗ ಗಂಡು ಪಾರಿವಾಳವು ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಡವನ್ನು ತಂದು ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಚಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈ ಹಸಿದ
ಬೇಟೆಗಾರನಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, "ಎಲೈ ಬೇಟೆಗಾರನೇ, ನಾನು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಂತರ ನನ್ನ ದೇಹದ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದು ನಿನ್ನ ಹಸಿವನ್ನು ನೀಗಿಸಿಕೊ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾರಿ ಬೇಟೆಗಾರನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಆಹಾರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿತು.

41) कवि:– विष्णुशर्मा

कृतिः – पञ्चतन्त्रम् ।

कालः – क्रि.श द्वितीयशतकम् ।

देशः – दाक्षिणाथः। आश्रयदाता– पहिलारोप्याधिपः अमरशक्तिः।

उपसर्गाः अव्ययानि च

1 B) अव्ययानि

2 C) च

3 D) अपि

4 B) उच्चैः

5 B) अधः

6 B) उपरि

7 B) सम्यक्

8 C) सकृत्

9 B) सुष्ठु

10 B) एव

11 C) खलु

12 उपरि

13 च

14 उच्चैः

15 इति

16 अधुना

17 सकृत्

18 अधः

19 सर्वलिङ्गविभक्तिवचनेषु एषां रूपाणि समानानि तानि अव्ययानि ।

20 अव्ययभेदाः –सामान्याव्ययं कृदन्ताव्ययं तद्धितान्ताव्ययं

21 क्रियापदानाम् आदौ तैः सहैव प्रयुज्यमानाः शब्दाः उपसर्गाः ।

22 द्वाविंशति (22) उपसर्गाः सन्ति ।

23 आनयति

24 आददाति

25 उपसर्गेण क्रियापदस्य अर्थः क्वचित् तथैव तिष्टति क्वचित् स्वल्पतया परिवर्तते क्वचित् पूर्णतया परिवर्तते ।

पत्राणि

1. सकाशात् –
रामः / गीता
श्री राष्ट्रीय प्रौढशाला,
निट्टूरु ।

सविधे –
कक्ष्याध्यापकः,
श्री राष्ट्रीय प्रौढशाला,
निट्टूरु ।

मान्याः
विषय : विरामस्य प्रार्थना ।

अहं उत्सव निमित्तं द्विदिनं विरामम् इच्छामि । अतः कृपया विरामं ददातु इति प्रार्थये ।
वन्दनानि

स्थलम : निट्टूरु भवतः छात्रः/छात्रा
दिनाङ्कः : ३०–०८–२०२५ रामः/गीता

2. सकाशात् –
रविः / सुमा
श्री शरावति पौढशाला,
बेंगलूरु ।

सविधे –
मुख्याध्यापकः,

श्री शरावति पौढशाला,

बेंगलूरु ।

मान्याः

.विषय : विरामस्य प्रार्थना ।

अहं अनारोग्य निमित्तं द्विदिनं विरामम् इच्छामि । अतः कृपया विरामं ददातु इति प्रार्थये ।

वन्दनानि

स्थलम : बेंगलूरु　　　　　　　　　　　भवतः छात्रः/छात्रा

दिनाङ्क : ३०-०८-२०२५　　　　　　　　　　　रविः/सुमा

3.　　　　　　　　　श्रीः

क्षेमम्　　　　　　　　　　　हासन

३०-६-२०२५

प्रिय मित्र ! नमस्ते

अत्राहं कुशली/कुशलिनी । त्वमपि कुशली/कुशलिनीति भावयामि । अस्माकं शालायाः वार्षिकोत्सवः २.१२.२०२५ दिने प्रचलिष्यति । तदा सांस्कृतिक कार्यक्रमाः भविष्यन्ति । तस्मिन् कार्यक्रमे अहमपि भागं वहामि । भवान्/भवती अपि कार्यक्रमार्थं अवश्यम् आगच्छतु । अन्यः विशेषः नास्ति । पत्रं लिखतु ।

इति भवदीय / या प्रियसखः/सखी

रामः । रमा

पत्र संङ्केतः

सविधे	सकाशत्
गणेशः	रामः । रमा
श्री सिद्दिविनायक प्रौढशाला,	श्री विवेकानन्द प्रौढशाला
मैसूर	हासन-५८१ ३३४

4. श्रीः

क्षेमम् मैसूरु

३०–६–२०२५

परम पूज्यानां पितृचरणानां पादयोः साष्टांङ्ग प्रणामाः । अत्राहं कुशली/कुशलिनी । त्वमपि कुशली/कुशलिनीति भावयामि । अस्माकं शालायाः वार्षिकोत्सवः २.१२.२०२५ दिने प्रचलिष्यति । तदा सांस्कृतिक कार्यक्रमाः भविष्यन्ति । तस्मिन् कार्यक्रमे अहमपि भागं वहामि । भवान्/भवती अपि कार्यक्रमार्थं अवश्यम् आगच्छतु । अन्यः विशेषः नास्ति । पत्रं लिखतु ।

इति भवदीय / या पुत्रः/पुत्री

पवनः/पंचमि

पत्र संङ्केतः

सविधे	सकाशत्
गणेशः	पवनः/पंचमि
ग्रह संख्या–१२३	प्रकोष्ट संख्या –२०
जयनगर,	सर्वकारीय छात्रावासः
बेंगलूरु – ५८१ ३००	मैसूरु–५८१ ३३४

अनुवादः

1. ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನೇ ಉತ್ತಮ ಸಂಪತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತದೆ.

2. ವಸಂತವು ಋತುಗಳ ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯುಗಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳು ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹೂವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

3. ಎಲೈ ಗೆಳೆಯರೆ ! ತಾಯಿತಂದೆಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿರಿ. ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿರಿ.

4. ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮೃಗಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಮೈಸೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳನ್ನು, ಹುಲಿಗಳನ್ನು, ಕರಡಿಗಳನ್ನು, ನವಿಲುಗಳನ್ನು, ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಂಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರು.

5. ನಾನು ೮ನೇ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಓದುತ್ತೇನೆ.

6. ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ತೃ ವೇದವ್ಯಾಸ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ 18 ಪರ್ವಗಳಿವೆ.

7. ಆಂಜನೇಯನು ಶ್ರೀರಾಮನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯ ಅಪಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

೮. ಭಗವದ್ಗೀತೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ 18 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ.

१. गौः पूजनीयः अस्ति । सः अस्मभ्यः क्षीरं यच्छति । माता इव अस्मान् पालयति ।

२. मम पुस्तकस्य नाम "संस्कृत रश्मि". अत्र सुष्टु कथाः सन्ति । मधुराणि पद्यानि अपि सन्ति ।

३. दिपावली महोत्सवम् आश्वयुजमासे आचरन्ति । बालकबालिकाः नूतनवस्त्राणि धरन्ति ।

४. संस्कृतभाषा अत्यन्त सरला, सुलभा मधुरा च वर्तते । वयं सर्वे एषां भाषां पठित्वा अभ्यसामः ।

५. अहं प्रतिदिनं शालां गच्छामि । शालायां सम्यक् अभ्यासं करोमि ।

६. अस्माकं देशः भारतः । वयं सर्वे भारतीयाः ।

महर्षिः पाणिनिः

I. 1. B. शलङ्खुः 2. C. लङ् 3. A. आहीकः 4. D. महाबलः 5. A. वररुचिः
6. D. दाक्षी 7. A. प्रथमा 8. C. गुण

II.. 9. शिवः कैलासे अनृत्यत् । 10. पाणिनिप्रणीतः ग्रन्थः अष्टाध्यायी ।
11. महेश्वरसूत्राणि चतुर्दश सन्ति 12. पाणिनेः गुरुकुलं हिमालयसानौ आसीत् ।
13. अष्टाध्यायी ग्रन्थे अष्टौ अध्यायाः सन्ति । 14. पाणिनेः गुरुकुलस्य आचार्यः वर्षोपाध्यायः

III.. 15. पद्यपाठस्य नाम "महर्षिः पाणिनिः" ।
येनाक्षरसमाम्नायम् अधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥

16. पद्यपाठस्य नाम "महर्षिः पाणिनिः" ।
नृत्तावसाने नटराजराजो ननाद ढक्कां नवपञ्चवारम्
उद्धर्तुकामस्सनकादिसिद्धानेतद्विमर्शे शिवसूत्रजालम् ॥

IV. 17. ಒಂದು ಗುರುಕುಲವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಷೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಗುರುವಾಗಿದ್ದರು. ವರರುಚಿ ಮುಂತಾದ ಬುದ್ಧಿವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಒಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಉಳಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಖಿನ್ನನಾದ ಆತ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಯಶಸ್ಸು ಮತ್ತು ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಶಿವನು ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಢಕ್ಕೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಢಕ್ಕೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮಂಗಲಮಯನಾದದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆತನೇ ಪಾಣಿನಿಯು.

ಈತನು ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರ, ಮತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ "ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಪಾಣಿನಿಯನ್ನು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಪೂ. **4**ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆ ಶಲಂಖು. ತಾಯಿ ದಾಕ್ಷಿ. ಈತನಿಗೆ ಆಹಿಕ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು. ಪಣಿನ್ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಪಾಣಿನಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

18. ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯೀ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಾಣಿನಿಯು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸುಮಾರು **4000** ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ **4** ಪಾದಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ **32** ಪಾದಗಳಿವೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಧ್ವನಿಶಾಸ್ತ್ರ, ರೂಪ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

आदर्शः अमात्यः

१. **B**) पत्तनम् २. **A**) शुक्रः ३. **D**) पुल्लिङ्गः ४. **C**) उद्यानम्

५. **B**) कठिणम् ६. **A**) लङ् लकारः ७. **D**) संशयः ८. **C**) शत्रुः

९. **D**) लट् १०. **B**) सप्तमी विभक्तिः ११. **A**) उटजः १२. **C**) द्वितीया विभक्तिः

१३. **A**) सवर्णदीर्घ सन्धिः

१४. स्थूलः १५. चाणक्यः १६. राजा १७. षष्ठी विभक्तिः

१८. पूर्वरूप सन्धिः

१९. वैदेशिकः वृद्धम् अन्वसरत् ।

२०. मगधदेशस्य नृपः चन्द्रगुप्तः ।

२१. उटजात् बहिः वैदेशिकः अन्वतिष्ठत् ।

२२. अमात्यस्य नाम चाणक्यः ।

२३. वृद्धः कृष्णवर्णः, कृशकायः, शिखाधारी च आसीत् ।

२४. चाणक्यः मौर्यसाम्राज्यस्य प्रधानामात्यः ।

२५. वृद्धवैदेशिकौ गङ्गातीरं प्रस्थितौ ।

२६. भरतभूमिः पुण्यभूमिः इति प्रसिद्धा ।

२७. वैदेशिकः चीनादेशात् आगतः ।

२८. सद्गुणसम्पन्नः २९. मौर्य ३०. सरला ३१. मदीयः

३२. आदर्शः अमात्यः इति पाठः । वैदेशिकः अवदत् । वृद्धम् अवदत् ।

३३. आदर्शः अमात्यः इति पाठः । वैदेशिकः अवदत् । वृद्धम् अवदत् ।

३४. आदर्शः अमात्यः इति पाठः । वैदेशिकः अवदत् । वृद्धम् अवदत् ।

३५. आदर्शः अमात्यः इति पाठः । अमात्यः अवदत् । चन्द्रगुप्तम् अवदत् ।

३६. आदर्शः अमात्यः इति पाठः । अमात्यः अपृच्छत् । वैदेशिकं अपृच्छत् ।

पाठः – क्रियापदम्

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. अ) तिङन्तम्   2. ई) पठति   3. इ) वर्तमानकालस्य   4. आ) २००० 5. अ) दशलकाराः

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

6. वर्तमानकालः   7. भूतकालः   8. भविष्यत् कालः   9. धातुः   10. दश

11. पठामः   12. बहुवचनम्   13. उत्तमपुरुषः   14. भूतकालः   15. प्रथमपुरुषः

III. क्रियापदानां लकारपुरुषवचनानि लिखत ।

16. लट् लकारः – उत्तमपुरुषः – एकवचनम् । 17. लट् लकारः – मध्यमपुरुषः – एकवचनम् ।

18. लङ् लकारः – उत्तमपुरुषः – एकवचनम् । 19. लृट् लकारः – प्रथमपुरुषः – एकवचनम् ।

20. लङ् लकारः – प्रथमपुरुषः – बहुवचनम् ।

IV. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

21. क्रियापदस्य मूलरूपं धातुः ।

22. संस्कृतभाषायां २००० धातवः सन्ति ।

23. धातवः दशगणेषु विभक्ताः ।

24. लट् लकारः वर्तमानकालं सूचयति ।

25. दशलकाराः सन्ति ।

समासः

1 B) समासः

2 B)4

3 C) पूर्वपदम्

4 A) द्वौ

5 B) उत्तरपदम्

6 C) इतरेतरद्वद्वः

7 D) विग्रहवाक्यम्

8 A) समाहारद्वन्द्वः

9 C) द्वन्द्वः

10 A) तत्पुरुषः

11 B) अव्ययीभावः

12 C) द्वन्द्वः

13 D) बहुव्रीहिः

14 समासः नाम संक्षेपः ।

15 पदानां योजनेन यत् एकं पदं उत्पद्यते तत् समस्तपदम् ।

16 समस्तपदस्य अर्थावबोधकं वाक्यम् विग्रहवाक्यम् ।

17 द्वन्द्व समासः द्विविधः ।

18 इतरेतर्द्वन्द्वः समाहारद्वन्द्वः इति द्वन्द्वसमासस्य प्रकारौ ।

19 अव्ययीभावः

20 द्वन्द्वः

21 समाहारद्वन्द्वः

22 कुक्कुटश्च मयूरश्च –इतरेतरद्वन्द्वः

23पुत्रश्च पौत्रश्च अनयोः समाहारः – समाहारद्वन्द्वः

24 पत्रञ्च पुष्पञ्च फलञ्च – इतरेतरद्वन्द्वः

25रथिकश्च अश्वारोहश्च एतेषां समाहारः –समाहारद्वन्द्वः

26 हेमन्तश्च शिशिरश्च वसन्तश्च – इतरेतरद्वन्द्वः

27 रामश्च कृष्णश्च – इतरेतरद्वन्द्वः

28 पाणी च पादौ च एतेषां समाहारः –समाहारद्वन्द्वः

29 उभयपदार्थप्रधानः द्वन्द्व समासः ।उदाहरणम् – रामकृष्णौ\

30 इतरेतरद्वन्द्वह् – रामकृष्णौ | समाहारद्वन्द्वः –पुत्रपौत्रम्

पाठः – पुरुषोत्तमः

1 वाल्मीकिः 2 सूर्यवंशस्य 3 चतुर्विंशतिसहस्रम् 4 दशरथकौसल्ययोः

5 वाल्मीकिः 6 श्रीरामः 7 लट् 8 पुल्लिङ्ग 9 ब्रह्मा 10 असुरः 11 श्रीरामः

12 लङ् लकारः 13 नपुंसकलिङ्गम् 14 ज्ञानी 15 श्रीरामः 16 रामायणम् 17 श्रीरामः

18 को +अपि =पूर्वरूपसन्धिः 19 नियत +आत्मा=सवर्णदीर्घसन्धिः 20 एक+एकम्=वृद्धिसन्धिः

21 कविः–वाल्मीकिः। कालः–पञ्चसहस्रवर्षेभ्यः पूर्वम्

देशः–तमसानदीतीरः। कृतिः –रामायणम्

22 ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು "ಪುರುಷೋತ್ತಮ" ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ, ತಪಸ್ವಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯು, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾಗಿರುವ, ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ನಾರದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

23 ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಮಹಾಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ, ಧೈರ್ಯವಂತನಾದ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೆಂದು ಜನಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಮನೆಂಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಇದ್ದಾನೆ.

24 ಶ್ರೀರಾಮನು ಧರ್ಮಜ್ಞನು ಸತ್ಯಸಂಧನು, ಪ್ರಜೆಗಳಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಕೀರ್ತಿವಂತನು, ಜ್ಞಾನಿಯು, ಪವಿತ್ರನು, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

25 ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಸಮಾನನು, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಪೋಷಿಸುವವನು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವವನುಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

26. ರಾಮಾಯಣವು ಆದಿಕಾವ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಬರೆದವರು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳು, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಏಳು ಕಾಂಡಗಳು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ೨೪ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಬಾಲಕಾಂಡ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ ಸುಂದರಕಾಂಡ, ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ಉತ್ತರಕಾಂಡ ಎಂಬ ವಿಭಾಗದ ಮೂಲಕ ರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ ರಾಮನು ಪಿತೃವಾಕ್ಯ ಪರಿಪಾಲಕನಾಗಿ, ದಶರಥಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಆದರ್ಶಪತಿಯಾಗಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಹೋದರನಾಗಿ, ಉತ್ತಮಯೋಧನಾಗಿ, ಮರ್ಯಾದಾಪುರುಷೋತ್ತಮನಾಗಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

27. ನಾರದರು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ರಾಮನ ಆದರ್ಶಗುಣಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ . ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ, ಮಹಾಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ, ಧೈರ್ಯವಂತನಾದ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೆಂದು ಜನಗಳಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಮನೆಂಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಇದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು, ನೀತಿವಂತನು, ಮಾತುಗಾರನು, ಗುಣವಂತನು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನು, ಅಗಲವಾದ ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು, ವಿಶಾಲವಾದ ಭುಜವನ್ನು ಹೋಂದಿದವನು, ಬಲವಾದ ಕಂಠವನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ಸುಂದರವಾದ ಕಪಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ಆಜಾನುಬಾಹುವಾದ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಧರ್ಮಜ್ಞನು, ಸತ್ಯಸಂಧನು, ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನು, ಕೀರ್ತಿವಂತನು, ಜ್ಞಾನಿಯು, ಪವಿತ್ರನು,

ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು, ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಸಮಾನನು, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಪೋಷಿಸುವವನು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನುಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನುರಕ್ಷಿಸುವವನು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

चतुर्थपाठः – नामपदम्

समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

1) **A** रामः 2) **D** मतिः 3)**B** षष्ठी 4) **C** तृतीया 5) **D** सप्तमी

एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

6) नामबोधकं पदं नामपदम् ।

7) नामपदस्य मूलरूपं प्रातिपदिकम् ।

8) रामः इत्यस्य प्रतिपदिकम् राम इति ।

9) गुरुः इत्येतत् पदं पुल्लिङ्गे वर्तते ।

इतरवचनरूपाणि लिखत ।

10) **रामः** रामौ रामाः ।

11) **रवये** रविभ्याम् रविभ्यः ।

12) **कस्य** कयोः केषाम् ।

13) **अहम्** आवाम् . वयम् ।

लिङ्गविभक्ति वचनानि लिखत ।

14) **रामे –** पुल्लिङ्गः सप्तमीविभक्तिः एकवचनम् ।

15) **लतायै –**स्त्रीलिङ्गः चतुर्थीविभक्तिः एकवचनम् ।

16) **फलेषु –** नपुंसकलिङ्गः सप्तमीविभक्तिः बहुवचनम् ।

17) **गुरुभ्यः** – पुल्लिङ्गः चतुर्थी/पञ्चमी विभक्तिः बहुवचनम् ।

18) **कयोः** – त्रिलिङ्गः षष्ठी/सप्तमी विभक्तिः द्विवचनम् ।

19) **मती** – स्त्रीलिङ्गः प्रथमा/द्वितीया विभक्तिः द्विवचनम् ।

20) **कूपे** – पुल्लिङ्गः सप्तमीविभक्तिः एकवचनम् ।

चतुर्थ पदं लिखत । [स्मरणम् – साधारणः]

21) मधु– नपुंसकलिङ्गः :: धेनुः – स्त्रीलिङ्गः ।

22) मया – अस्माभिः :: कया – काभिः ।

23) त्वाम् – द्वितीयाविभक्तिः :: मयि – सप्तमीविभक्तिः ।

24) ताभ्याम् – द्विवचनम् :: तेषु – बहुवचनम् ।

25) पिता – ऋकारान्तं पदम् :: गुरुः – उकारान्तं पदम् ।

26) धातुः – क्रियापदस्य मूलरूपम् :: प्रातिपदिकम् – नामपदस्य मूलरूपम् ।

बुद्धिः सङ्गानुसारिणी

1 B) किरातः

2 C)समीपम्

3 A) कर्म

4 A)सज्जनः

5 C)सज्जनः

6 A)कठिणम्

7 C) हिंस्रकर्म

8 A) विश्रान्तः

9 तत्र +एव– वृद्धिसन्धिः

10 कस्य + अपि – सव्र्णदीर्घसन्धिः

11 अपि+एकम्– यण् सन्धिः

12 सङ्ग+ अनुसारम्– सवर्णदीर्घसन्धिः

	विशेष्यम्	विशेषणम्
13	एकस्य	शुकस्य
14	श्रान्तः	पथिकः
15	मृदूनि	वचनानि
16	हिंस्रं	कर्म
17	भीतः	पथिकः

18 रुप्यकम् रुप्यके रुप्यकाणी

19 शुकस्य शुकयोः शुकानाम्

20 आश्रमम् अश्रमौ आश्रमान्

21सज्ञनस्य सज्ञनयोः सज्ञनानाम्

22 एकस्य शुकस्य दश रुप्यकाणि ।

23 शुकः सौनिकस्य गृहे हिंस्रं कर्म अपश्यत्।

24 शुकः सौनिकस्य गृहे मृदुवचनानि श्रृणोति

25 सङ्गानुसारिणी बुद्धिः भवति ।

26 सज्जनस्य सहवासः अवश्यकः

27 बुद्धिः सङ्गानुसारिणी इति पाठः। किरातः वदति। साधुं प्रति वदति।

28 बुद्धिः सङ्गानुसारिणी इति पाठः। शुकः वदति। पथिकं प्रति वदति।

29 बुद्धिः सङ्गानुसारिणी इति पाठः। साधुः वदति। पथिकं प्रति वदति।

पाठः – धीरः गुरुभक्तः

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |

1. अ) वर्षा 2. आ)आचार्यः 3. इ) सुप्तः 4. ई) अनादरः 5. अ) शिष्यः 6. आ)शीघ्रं–शीघ्रम्

7. इ) उषःकालः 8. ई)उणम् 9. ई)बहुवचनम् 10. इ) नपुंसकलिङ्गः 11. आ) प्रथमपुरुषः 12. अ)एकवचनम्

13. अ) प्रथमाविभक्तिः 14. आ) लङ् लकारः 15. ई) करोमि

II. चतुर्थं पदं लिखत |

16. शिष्यः 17. वातः 18. अनतिदूरे

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत |

19. धौम्यस्य आश्रमः नद्याः स्वच्छे सुन्दरे तीरे आसीत् | 20. छात्राः अध्ययनार्थम् आश्रमम् आगच्छन्ति स्म |

21. अतिवृष्ट्या शालिक्षेत्राणि जलपूरितान्यासन् | 22. गुरोः अनुग्रहेण आरुणिः सर्वज्ञोऽभवत् |

23. एकस्मिन् दिवसे निशीथे महती वृष्टिः अभवत् ?

24. आरुणिः अवदत् " आचार्य मास्तु चिन्ता | बहिर्गत्वा पश्यामि किं जातम् ? इति |

IV. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

25. तेषु+ अन्यतमः = यण् सन्धिः   26. शालिक्षेत्राणि+ आसन् = यण् सन्धिः

27. औषध+उपचारेण = गुणसन्धिः   28. गुरु+ अनुग्रहेण = यण् सन्धिः

29. योग+ अभ्यासः = सवर्णदीर्घसन्धिः   30. सञ्जाते + अपि = पूर्वरूपसन्धिः

31. शिरसि + आघ्राय = यण् सन्धिः   32. सन्तुष्टो + अस्मि = पूर्वरूपसन्धिः

33. अचिरेण + एव = वृद्धिसन्धिः   34. सर्वज्ञो + अभवत् = पूर्वरूपसन्धिः

V. यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत ।

35. धीरः गुरुभक्तः इति पाठः । आरुणिः अवदत् । गुरुं (धौम्यं) प्रति अवदत् ।

36. धीरः गुरुभक्तः इति पाठः । धौम्यः अवदत् । आरुणिं प्रति अवदत् ।

VI. दशभिः वाक्यैः उत्तरं मातृभाषया, आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

37 & 38 प्रश्नयोः उत्तरम् एवं भवति ।

ಧೌಮ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆರುಣಿ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ ಮಳೆಯ ವಿಷಯ, ಮಳೆಯಿಂದ ಆಶ್ರಮದ ಸ್ಥಿತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಾದ ಧೌಮ್ಯರ ಸ್ಥಿತಿ, ಆಗ ಆರುಣಿಯ ಆಗಮನ, ಗುರುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಆರುಣಿಯಿಂದ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶದ ಅರಿವು, ಪ್ರವಾಹ ತಡೆಯಲು ಅವನು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗದ ಆರುಣಿಯ ಹುಡುಕುವಿಕೆ, ಆರುಣಿಯ ಸ್ಥಿತಿ, ಅವನಿಗೆ ಉಪಚಾರ, ಗುರುವಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಇತಾದಿ ಅಂಶಗಳ ವಿವರಣೆ.

दशमः पाठः– प्रबन्धः –

1 शिक्षणं तावत् सर्वेषां मानवानां मूलभूतः अधिकारः । पुरुषाः यथा उन्नताध्ययनं कुर्वन्ति तथैव महिलाः अपि अध्येतुम् अर्हन्ति। प्राचीनकाले अपि स्त्रियः विशेषाध्यायनं कुर्वन्ति स्म। वेदकाले गार्गी, मैत्रेयी, वाचक्नवी इत्याद्याः स्त्रियः स्वज्ञानवैभवेन विद्वत्सभासु विराजन्ते स्म। एतत् सर्वमपि शिक्षणस्यैव प्रभावः । सुशिक्षिता स्त्री अन्यान् अपि शिक्षणार्थं प्रेरयति। कालान्तरे वैदेशिकैः अस्माकं देशः आक्रान्तः। तदा स्त्रीणां शिक्षणं स्थगितप्रायं सञ्जातम्।

अधुना सर्वत्र महिलानां शिक्षणोत्साहं पश्यामः। विभिन्नक्षेत्रेषु अपि सा स्वसामर्थ्यं प्रदर्शयति । सा विमानचालने, धूमशकटचालने, आरक्षकक्षेत्रे, तन्त्रज्ञाने, राजनीतिक्षेत्रे अपि पदं स्थापितवती । सर्वकारोऽपि महिलाभ्यः निश्शुल्कविद्याभ्यासः, उद्योगावकाशे आरक्षणम् इत्यादिरूपेण प्रोत्साहं ददाति । यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः इत्युक्तिम् अनुसृत्य सर्वाः महिलाः योग्यशिक्षणं संस्कारं च प्राप्य भारतस्य गरिमाणं वर्धयेयुः ।

2 भारते पञ्चाशदधिकनवदशशततमे (१९५०) वर्षे प्रजाप्रभुत्वरीत्या प्रशासनम् आरब्धम्। प्रतिवर्षं जनवरि मासस्य २६ तमे दिनाङ्के गणराज्योत्सवः राष्ट्रियमहोत्सवरूपेण आचर्यते ।

अस्मिन् दिने स्वतन्त्रभारतस्य नूतनसंविधानम् अनुष्ठानपथम् आगतम्। तस्य स्मरणार्थं सर्वे मिलित्वा आनन्देन उत्सवम् आचरन्ति । प्रतिराज्यं राजधान्यां बृहत् गणराज्योत्सवपथसञ्चलनम् आकर्षकतया प्रचलति ।

विविधक्षेत्रेषु विशिष्टसेवां कृतवद्भ्यः गण्येभ्यः प्रशस्तिः प्रदीयते। सर्वत्र ध्वजारोहणं कृत्वा ध्वजवन्दनं सगौरवं कुर्वन्ति । अनेन सर्वेषां मनसि वयं सर्वे भारतीयाः इति भावना उत्पद्यते।

पाठः – त्यागाज्जगति जीवन्ति

1 नीतिकथाग्रन्थः। 2 स्त्रीलिङ्ग । 3 लङ्। 4 गलः। 5 बहिः।

6 प्रथमपुरुष। 7 सवर्णदीर्घसन्धिः। 8 कुत्र ? 9 शिलया। 10 देवालये।

11 अहो एषा शिला अतीव उत्तमा अस्ति। एतयाउत्तमं विग्रहं कर्तुं शक्नोमि इति चिन्तयति ।

12 त्यागाज्जगति पुज्यन्ते।

13 लट् लकारः प्र्थम पुरुष एकवचनम्। 14 लङ् लकारः प्रथम पुरुष एकवचनम्।

15 लट् लकारः प्रथम पुरुष एकवचनम्। 16 लट् लकारः उत्तम पुरुष एकवचनम्।

17 देवालये भक्ताः देवं द्रष्ट्वा भक्त्या नमन्ति । 18 अधुना अहं संस्कृतं पठामि।

19 अहं प्रातः ५ वादने उत्तिष्ठामि । 20 जीवने उत्तम कार्यं करणीयम् ।

21 स्त्रीलिङ्ग प्रथमा विभक्ति एकवचनम्। 22 पुल्लिङ्ग प्रथमा विभक्ति एकवचनम्।

23 पुल्लिङ्ग सप्तमी विभक्ति एकवचनम् । **24** नपुंसकलिङ्ग प्रथमा विभक्ति एकवचनम् ।

25 भवती एव भाग्यशालिनी । केभ्यश्चित् दिनेभ्यःपूर्वम् आवाम् अपि एकस्याः महाशिलायाः एव भागभूते आस्व । परं भवती अधुना देवालयस्य अन्तः मूर्तिरूपेण विलसति । प्रतिदिनं भवत्याःएव अभिषेकः भविष्यति । परं मम गतिः ईदृशी मदुपरि नारिकेलभञ्जनं कुर्वन्ति जनाः। अतिकष्टेन दिनं यापयामि इति अवदत् ।

26 ಒಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಮಹಾನ್ ಶಿಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಚಿಂತಿಸಿ ,ಆ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎರಡು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.ಆದರೆ ಆ ಶಿಲೆಯು ಶಿಲ್ಪಿಯ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.ದೂರಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.ಶಿಲ್ಪಿಯು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದೆ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಶಿಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

27 ಒಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಶಿಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಚಿಂತಿಸಿ ,ಆ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎರಡು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.ಆದರೆ ಆ ಶಿಲೆಯು ಶಿಲ್ಪಿಯ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.ದೂರಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.ಶಿಲ್ಪಿಯು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದೆ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಶಿಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.ಬಹು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಕಳೆದವು.ಆಶಿಲೆಯಿಂದ ಸುಂದರ ಗಣೇಶ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.
ಆವಿಗ್ರಹವು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತವಾಯಿತು.ಮೊದಲು ಮೂರ್ತಿಮಾಡಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಶಿಲೆಯ ಭಾಗವು ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು.ಜನರು ಆಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.ಹೀಗೆ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಶಿಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವು ಸುಂದರ ಗಣೇಶನ ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.